

แนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา

Guidelines on Promotion of The Public Space Potential in the Old District of Nakhon Ratchasima City

นิธิ ลิศนันท์
Nithi Lisnund

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000
Faculty of Industrial Technology, Nakorn Ratchasima Rajabhat University, Nakornratchasima 30000, Thailand
E-mail: nlisnund@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา ผ่านองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด 7 ประเภทคือ 1. ลานวัด 2. ลานคนเมือง 3. ตลาด 4. ศาลเจ้า 5. ที่ว่างที่จอดรถ 6. สระน้ำ คูเมือง สวนสาธารณะ 7. ถนนทางเดิน และนำไปสู่แนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วย 1. ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเรื่องพื้นที่สาธารณะ 2. การสำรวจองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะจากแผนที่เพื่อระบุตำแหน่งและการใช้งานจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ 3. วิเคราะห์ข้อมูลด้านการใช้งานและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 4. สรุปแนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพ

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นหลักคือ 1. พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพสูงสุด ได้แก่ ลานคนเมือง ลานวัด สวนสาธารณะ ควรส่งเสริมให้ใช้งานที่ยืดหยุ่นและเชื่อมต่อได้จากพื้นที่กึ่งส่วนตัว และพื้นที่ส่วนตัวที่อยู่ในเมืองเก่า 2. การวางแผนเพื่อส่งเสริมทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตของชาวเมือง ได้แก่ การเพิ่มความส่องสว่างของพื้นที่ใช้งาน นำรูปแบบเอกลักษณ์ของเมืองเก่านครราชสีมาเพื่อมาสร้างบรรยากาศในพื้นที่การบริหารจัดการพื้นที่ริมคูเมืองให้ใช้งานเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน ซึ่งต้องนำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ

แนวทาง
ส่งเสริม
ศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ
เมืองเก่านครราชสีมา
องค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า

Abstract

This paper would like to point out the potential of public space in the old city of Nakhon Ratchasima. All public areas have 7 components : 1. Temple court 2. Urban Plaza 3. Market 4. Shrine 5. Parking 6. Pond, Canal and Park 7. Street and Pedestrian would be led to a promotion the potential of public space in the old city of Nakhon Ratchasima. The research methodology includes 1. Reviewing concepts and theory of the public space 2. Exploring the elements of public space, by maps to identify the location and using public space by questionnaires and interviews. 3. Data analysis of using and requirements of the target audience. 4. Concluding to guideline on promotion of The public space potential in the old district of Nakhon Ratchasima city

The study found that the potential of the area in the old city of Nakhon Ratchasima can be classified into two main issues. 1. The public space have the highest potential, including the temple courtyard urban park should encourage flexible deployment and connection of semi-private area and private which are located in the old town area. 2. The plan is to promote the physical of public space to the quality of life of local residents, for example to addition lighting for public space, to bring a unique atmosphere in old district Nakhon Ratchasima city, to administer area along the canal for using benefit of the public which have led to the development of sustainable cities.

Keywords

Guideline

Promotion

The Public Space Potential

The Old District of Nakhon Ratchasima City

The Components of Public Space in the Old District of City

1. ที่มาและความสำคัญ

สาระสำคัญจากบทความวิจัยนี้เพื่อต้องการให้ทราบถึงความสำคัญของศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ พลวัตของพื้นที่สาธารณะที่เปลี่ยนไปจากเดิมด้วยกิจกรรมและความทันสมัยใหม่ของความเป็นเมืองและเพื่อต้องการเสนอแนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในบริบทของความเป็นเมืองเก่านครราชสีมา

พื้นที่สาธารณะแบบใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนกล่าวคือ แนวคิดของพื้นที่สาธารณะในแบบตะวันตกสมัยก่อนตั้งแต่ยุคโรมันที่มีการออกแบบพื้นที่ที่พบปะสังสรรค์กันในเมืองโดยชนชั้นปกครองที่เน้นรูปแบบที่เป็นทางการกว้างขวางและสง่างาม ประดับประดาตกแต่งโดดเด่น เช่น พลาซ่า ปิแอสซ่า ฟอรัม (Oranratmanee, 2014, p. 33) เพื่อเป็นสถานที่รวมตัวกันของประชาชน มีสัญลักษณ์ประดับเป็นอนุสาวรีย์กลางพื้นที่ว่าง แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความงาม เน้นการปิดล้อมพื้นที่สาธารณะ ที่เป็นที่ว่างกลางเมือง ด้วยอาคารโอบล้อมที่เรียกว่า จตุรัส หรือ ลานหน้าอาคาร โดยมีถนนเชื่อมวิ่งตรงเข้าไปสู่จตุรัสได้ ผังอาคารจึงเสมือนเป็นกำแพงหน้าก (Facade) ที่ล้อมรอบพื้นที่ว่าง (Zucker, 1959, p. 75) พื้นที่สาธารณะในยุคแรกนี้มักอยู่ภายในเมืองมีเป้าหมายเพื่อให้กษัตริย์หรือชนชั้นปกครองใช้เพื่อการสื่อสารอย่างเป็นทางการต่อพลเมือง นอกจากนี้ยังเป็นตลาดสำหรับทองคำ เงิน สมุนไพร วัสดุสัตว์ต้นไม้และอื่นๆ (Piromruen, 2014, p. 325) ตลอดจนใช้เพื่อผ่อนคลายและนันทนาการ มีขนาดและสัดส่วนที่ใหญ่โต ทำให้ไม่เอื้อต่อการใช้งานของคนทั่วไปในชีวิตประจำวัน (Oranratmanee, 2014, p. 33) ต่อมาพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปในโลกตะวันตก กล่าวคือแนวความคิดการวางผังและการออกแบบที่เน้นการแยกออกไปอยู่โดดเดี่ยว การแบ่งแยก และการแสดงออกของประโยชน์ใช้สอยแต่ละอันสัมพันธ์กับแนวความคิดสมัยใหม่ (Piromruen, 2014, p. 326) แต่พบว่าไม่เหมาะสมกับบริบทและสภาพสังคม ซึ่งเกิดการใช้งานในพื้นที่สาธารณะในกิจกรรมเฉพาะบางเวลา ขณะเดียวกันก็ถูกทิ้งร้างในบางช่วงเวลาเช่นกัน ฉะนั้นพื้นที่สาธารณะจะประสบความสำเร็จได้ ควรต้องมีหน้าที่และการใช้สอยที่มีกิจกรรมที่ยั่งยืนอันเนื่องมาจากความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ในอาคารที่ตั้งโดยรอบ (Piromruen, 2014, p. 326) และเป็นพื้นที่ของประชาคมเมืองจำนวนมาก ซึ่งให้คุณค่ากับชีวิตสาธารณะ (Oranratmanee, 2014, p. 34)

ในนิยามพื้นที่สาธารณะแบบใหม่นี้พบได้ในปัจจุบัน คือพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะที่รองรับการเคลื่อนตัวของผู้คนและที่ว่าง (flow) อย่างอิสระรอบอาคารมากกว่าที่เป็นการปิดล้อมที่ว่าง (Carmona, Heath, Oc & Tiesdell, 2010, p. 83) ในเชิงกายภาพของรูปร่างพื้นที่สาธารณะแบบตะวันตกทั้งแนวคิดของ Paul Zucker และ Camillo Sitte เน้นในเรื่องรูปทรงของจตุรัส และสัดส่วนความลึก ความกว้างของจตุรัส ส่งผลทำให้พื้นที่สาธารณะถูกออกแบบอย่างจงใจตั้งแต่การออกแบบพื้นที่ว่างของเมืองจนถึงการวางผังอาคารโดยรอบ ซึ่งต้องมีการโอบล้อม (enclosure) ที่ชัดเจน ถือเป็นประเด็นสำคัญที่สุด แต่แตกต่างจากแนวคิดของพื้นที่สาธารณะในแบบตะวันออก หรือที่เกิดขึ้นในรูปแบบของไทยพบว่า มี 2 ประเด็นที่ต่างจากแบบตะวันตกคือ 1. พื้นที่สาธารณะในแบบตะวันออกมิได้ถูกสร้างโดยใช้หลักตามแบบแผนสัดส่วนที่กำหนดพื้นที่ว่างของเมืองเหมือนอย่างแบบตะวันตกแต่เกิดจากการขยายขยายตัวจากสังคมชนบทมาสู่เมือง (O' Connor, 1983, McGee, 1967, as cited in Oranratmanee, 2014, p. 34) จึงไม่เน้นแบบแผนและไม่เป็นทางการ และ 2. พื้นที่สาธารณะแบบตะวันออกเชื่อมโยงกับความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การการตั้งหลักบ้าน หลักเมือง ประตู กำแพง คู (Vallipodom, 2011, Chia, 2003 as cited in Oranratmanee, 2014, p. 43) เพราะเป็นการกำกับลำดับศักดิ์ของพื้นที่สาธารณะตามโครงสร้างทางสังคมและหน้าที่สำคัญของพื้นที่ในเชิงความเชื่อ (Arphawatcharut Charoenmueang, 1999 quoted in Oranratmanee, 2014, p. 43) จนถึงปัจจุบันพื้นที่สาธารณะแบบตะวันออกโดยเฉพาะในรูปแบบของไทย เกิดปรากฏการณ์เปลี่ยนรูปร่าง ปรับรูปแบบตามความเป็นเมืองที่มีความทันสมัยมากขึ้น เกิดจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ที่ทำให้การใช้พื้นที่สาธารณะของเมืองควรจะต้องสนองการใช้ประโยชน์ใหม่ที่หลากหลาย ในรูปแบบงานเทศกาล การรวมกลุ่มทางสังคม มีลักษณะที่เป็นพื้นที่ทางเลือกมากกว่าพื้นที่ใช้งานแบบตายตัวเหมือนสมัยอดีต

ดังนั้น ประเด็นของศักยภาพของพื้นที่สาธารณะจึงเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนทั้งขนาดและความหมายของพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมในแบบที่เป็ดกว้างมากขึ้น ทั้งนี้ศักยภาพของพื้นที่สาธารณะนอกจากจะพิจารณาด้วยหลักพื้นฐานที่ดำรงไว้ซึ่งประโยชน์ใช้สอยต่อส่วนรวม ยังพิจารณาถึงตัวชีวิตที่มีอยู่ในพื้นที่สาธารณะนั้นๆ ที่ก่อให้เกิดการเข้ามาใช้งาน สร้างปรากฏการณ์หรือประสบการณ์กับผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ

ในงานศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะที่ผ่านมาพบว่า ประเด็นที่ค้นหาพื้นที่สาธารณะอาศัยทฤษฎีจินตภาพของเมืองที่จะเป็นสิ่งที่บอกถึงตัวตนของพื้นที่สาธารณะที่ชัดเจน โดยการวัดจากการจดจำได้ของผู้คน กรณีเมืองขอนแก่นเป็นงานวิจัยของปรานอม ดันสุขานันท์และมนสิชา เพชรานนท์ ในปี พ.ศ. 2550 จากงานวิจัยพบว่า จินตภาพของผู้คนกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่บริเวณใจกลางเมืองและย่านที่พักอาศัยหนาแน่น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเป็จุดศูนย์กลางและจุดหมายตา (Tansukranun & Phetcharanond, 2007, p. 66) นอกจากนั้นประเด็นศึกษาพื้นที่สาธารณะที่เน้นพื้นที่ถนนคนเดินแบบตลาดนัดอาศัยการสำรวจตลาดนัดที่มีลักษณะเฉพาะแล้วนำมาสรุปเป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะโดยใช้กรณีศึกษาตลาดนัด 4 ภาคของไทยเป็นงานวิจัยของ ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี ในปี พ.ศ. 2555 จากงานวิจัยพบว่า พื้นที่สาธารณะที่ใช้ถนนคนเดินของไทยเกี่ยวข้องกับบริบทโดยรอบถนนสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก คือ พื้นที่สาธารณะการเดินทาง ถนนคนเดิน ตลาดนัด ถนนคนเดินจึงเป็นหนึ่งในการจัดวางและใช้พื้นที่สาธารณะเมืองให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์ของสังคมที่ลดลงหรือเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนเมืองต้องการแสวงหาพื้นที่สาธารณะที่ยืดหยุ่นและรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นมาใหม่ผ่านถนนคนเดินและตลาดนัดที่ถูกผสานไว้ด้วยกัน (Oranratmanee, 2012, pp. 97-98)

ดังนั้น จากงานวิจัยที่กล่าวถึงยังคงมีประเด็นที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องพื้นที่สาธารณะ ทำให้ผู้เขียนต้องการค้นหาประเด็นของศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในบริบทของเมืองเก่า ซึ่งอาศัยการสำรวจในระดับเมืองครอบคลุมพื้นที่ในเขตเมืองเก่านครราชสีมา ซึ่งแบ่งได้เป็น 7 องค์ประกอบคือ 1. ลานวัด 2. ลานคนเมือง 3. ตลาด 4. ศาลเจ้า 5. ที่ว่างที่จอดรถ 6. สระน้ำ คูเมือง สวนสาธารณะ 7. ถนนทางเดิน โดยมุ่งค้นหาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีนำไปสู่การอธิบายถึงศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในทางกายภาพ ความเป็นพื้นที่สาธารณะในแง่ของตัวบทในที่นี้มีความหมายถึงเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่นั้น และความหมายถึงการทำหน้าที่เพื่อรองรับการใช้งานด้วยตัวพื้นที่เอง เป็นแบบหยุดนิ่งอาจถึงขั้นปิดตาย หรือเป็นแบบผลัดเปลี่ยนไปทำหน้าที่อื่น ๆ ในแง่ของตำแหน่งที่เป็นตัวดึงดูดให้คนเมืองมาใช้งานก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรืออาจมีปัจจัยอื่นที่สร้างอุปสรรคต่อตำแหน่งที่ไม่เกิดการใช้อย่างเต็มที่ ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นใหม่ที่การวิจัยครั้งนี้ ต้องการอ่านพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า โดยใช้วิธีการ

สังเกต การสัมภาษณ์ และการสำรวจภาคสนามวิเคราะห์ลงในแผนที่เมืองเก่าจะสามารถนำมาสังเคราะห์โดยการอ่านพื้นที่สาธารณะในแต่ละประเด็นจะเห็นได้ถึงโครงข่ายของทุกองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะทั้งหมดในเมืองเก่านครราชสีมา เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะเพื่อการวางแผนเป็นแนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทความวิจัยเรื่องแนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา เป็นสาระสำคัญส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

1. มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา
2. ความต้องการในการใช้พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมาควรเป็นอย่างไร
3. ควรมีแนวทางส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมาอย่างไรเพื่อสำหรับการวางแผนพัฒนาเมือง

2. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

2.1 ขั้นตอนการทบทวนเอกสารงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดรูปแบบกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ
- 2.1.2 แนวคิดเกณฑ์การพิจารณาความสำเร็จของพื้นที่สาธารณะ

2.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- 2.2.1 สำรวจทางกายภาพ
 - สำรวจลักษณะและตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา

- 2.2.2 ทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์
 - กลุ่มประชากรเป้าหมาย ผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบไม่เลือก
 - สัมภาษณ์ตัวแทนนักวิชาการ นักอนุรักษ์ทางศิลปวัฒนธรรม ผู้บริหารเมือง นักธุรกิจ โดยแบบสัมภาษณ์แบบกำหนดโครงสร้าง

- 2.2.3 ทำการสังเกต
 - สังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

จากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานด้วยการบันทึกเป็นภาพถ่ายและแผนที่ ผนวกกับการจดบันทึก

2.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์และนำเสนอ

2.3.1 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สัมภาษณ์และระบุตำแหน่งการใช้พื้นที่สาธารณะจาก 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ลานวัด 2. ลานคนเมือง 3. ตลาด 4. ศาลเจ้า 5. ที่ว่างที่จอดรถ 6. สระน้ำคูเมืองสวนสาธารณะ 7. ถนนทางเดิน

2.3.2 สังเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมาย โดยค้นหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างผลจากแบบสอบถามกับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมและความต้องการของพื้นที่สาธารณะ

2.4 ขั้นตอนสรุปแนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะ

3. กรอบแนวคิดวิจัย

การศึกษาศักยภาพพื้นที่สาธารณะ จะพิจารณาโดยอาศัยเครื่องมือที่เป็นกรอบแนวคิด เพื่อใช้วิเคราะห์ทั้งที่สามารถจับต้องได้ (Tangible) และที่ไม่สามารถจับต้องได้ เป็นรูปธรรม (Intangible) ของพื้นที่สาธารณะ โดยพิจารณาได้ถึง 2 แนวคิดหลักที่สามารถค้นหาได้ถึงปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ ดังนี้

3.1 รูปแบบกิจกรรมนอกสถานที่ที่ผู้คนเลือกกระทำต่อพื้นที่สาธารณะ

ตามแนวทางของ Jan Gehl (Gehl, 1971, as cited in Boonthum, 2013, pp. 14-20) ให้พิจารณาการใช้ชีวิตเพื่อประกอบกิจกรรมกลางแจ้ง (Outdoor space) จำแนกได้ 3 ประเภท คือ

1. กิจกรรมทำเป็นประจำ (Necessary activities) เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำทุกวัน สม่าเสมอ เป็นภาคบังคับให้ต้องทำ เช่น ไปโรงเรียน ไปทำงาน ไปจับจ่ายซื้อของเป็นกิจกรรมเป็นประจำวัน ซึ่งไม่มีทางเลือกมากนัก

2. กิจกรรมทางเลือก (Optional activities) เป็นกิจกรรมที่คนปรารถนาที่จะทำแล้วสถานที่นั้นเลือกให้เกิดขึ้นได้จริงซึ่งจะต้องเงื่อนไขในเรื่องรูปแบบทางกายภาพที่ดีเหมาะสม เช่น เดินคุยกันในที่อากาศดี โลงโปร่งไม่มีสิ่งขัดขวาง (Flow) การพูดคุยในที่สว่างไสวปลอดภัย สร้างม้านั่งให้สะอาด ยืนมองเห็นบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา ถ้ามีกิจกรรมทางเลือกมากเท่าใดแสดงว่าคุณภาพของสภาพแวดล้อมย่อมดีเท่านั้น

3. กิจกรรมทางสังคม (Social activities) เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะ กิจกรรม

ทางสังคมรวมถึงที่เล่นของเด็ก ที่สนทนา ซึ่งกิจกรรมทางสังคมอาจจะเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่น การมองเห็น การได้ยินหรืออาจจะกระตุ้นให้เกิดการเข้ามาทำกิจกรรมของกลุ่มคน

3.2 เกณฑ์พิจารณาความสำเร็จของพื้นที่สาธารณะ

ตามแนวคิดของ Matthew Carmona et al. (Carmona, Health, Oc & Tiesdell, 2010, p. 206) เสนอประเด็นที่นำไปสู่ความสำเร็จของพื้นที่สาธารณะใน 4 เรื่อง

1. ความสบายและภาพลักษณ์ (comfort and image) พิจารณาจากความปลอดภัย (safety) ความมีเสน่ห์ (charm) ประวัติศาสตร์ (history) ความน่าดึงดูด (attractiveness) จิตวิญญาณ (spirituality) ความสามารถในการนั่งได้ (sittability) ความสามารถในการเดินได้ (walkability) ความเขียว (greenness) และความสะอาด (cleanliness)

2. การเข้าถึงและการเชื่อมต่อ (access and linkage) พิจารณาจากความสามารถในการอ่านได้ (readability) ความสามารถในการเดินได้ (walkability) ความไว้วางใจได้ (reliability) ความต่อเนื่องกัน (continuity) ความใกล้ชิด (proximity) ความเชื่อมต่อ (connectedness) ความสะดวก (convenience) และความสามารถในการเข้าถึงได้ (accessibility)

3. การใช้งานและกิจกรรม (uses and activity) พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะ (uniqueness) ความสามารถจ่ายได้ (affordability) ความสนุกสนาน (fun) กิจกรรม (activity) การใช้ประโยชน์ (usefulness) การเฉลิมฉลอง (celebration) ความมีชีวิต (vitality) ความเป็นท้องถิ่น (indigenesness)

4. ความเป็นสังคม (sociability) พิจารณาจากการร่วมมือกัน (co-operation) ความภาคภูมิใจ (pride) การยินดีต้อนรับ (welcoming) ความหลากหลาย (diversity) การบอกเล่าเรื่องราว (story telling) การมีกิจกรรมร่วมกัน (interactivity)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า กรอบแนวคิดที่นำไปสู่ระเบียบวิธีวิจัย ยึดหลักตามแนวคิดใน 2 ปัจจัย คือ 1. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดรูปแบบกิจกรรมกลางแจ้ง และ 2. ประเภทการใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองความมีชีวิตให้เกิดขึ้นได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยนี้จะเป็นตัวตัดสินศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ

4. ผลจากการสำรวจภาคสนาม

4.1 การบรรยาย การใช้พื้นที่สาธารณะ

โดยการระบุตำแหน่งพื้นที่สาธารณะลงในแผนที่ในเขตเมืองเก่า สามารถแบ่งพื้นที่ในเขตเมืองเก่าเพื่อบรรยายปรากฏการณ์ได้เป็น 12 บล็อก เรียกว่า บล็อก 1A บล็อก 2A บล็อก 3A บล็อก 1B บล็อก 2B บล็อก 3B บล็อก 1C บล็อก 2C บล็อก 3C บล็อก 1D บล็อก 2D บล็อก 3D ตามลำดับ โดยในแต่ละบล็อกจะมีจุดตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะอยู่ต่างกัน จึงแสดงไว้เป็นรหัสในแผนที่

การสำรวจในแต่ละองค์ประกอบของพื้นที่ศึกษา เพื่อนำมาสู่การประเมินศักยภาพกายภาพของพื้นที่สาธารณะ ของแต่ละองค์ประกอบในเขตเมืองเก่า นครราชสีมา อาศัยวิธีการสังเกตและการตอบแบบสอบถามจากผู้ในพื้นที่สาธารณะ จำนวน 400 ชุด ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดของ Matthew Carmona et al., (Carmona, Health, Oc & Tiesdell, 2010, pp. 209-214) กล่าวถึงเกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐานของพื้นที่สาธารณะไว้ 6 ด้าน ซึ่งมีขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คน ดังนี้

1. ความสะดวกสบาย (Comfort) คนจะอยู่ในพื้นที่สาธารณะนานหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสะดวกสบายหรือไม่ Comfort ในที่นี้มีความหมายถึง sense of comfort รวมถึงแสงแดดลม และ Physical comfort เช่น ม้านั่ง ทางเดิน และ Social & psychological comfort เช่น พื้นที่มีเอกลักษณ์ และพื้นที่ที่มีความรู้สึกปลอดภัย

2. ความผ่อนคลาย (Relaxation) คนจะรู้สึกผ่อนคลาย มีองค์ประกอบของธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร ความเขียวขุ่มที่แยกทางจากรอบนอกพื้นที่สาธารณะ

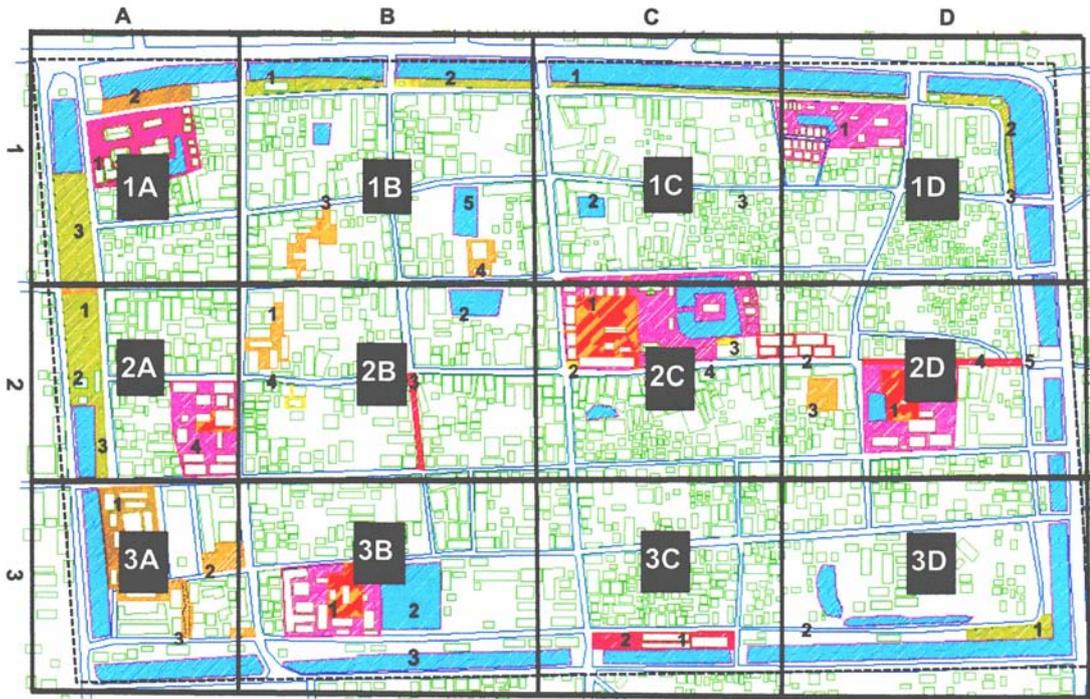
3. การได้เฝ้ามอง (Passive engagement) คนที่พอใจเพียงแค่การเฝ้ามอง จ้องมองดูผู้คน ขณะเดียวกันก็จะหลีกเลี่ยงหลบสายตาจากคนอื่น ๆ

4. การได้เข้าร่วมกิจกรรม (Active engagement) คนที่เข้าไปมีส่วนร่วมกระทำบางสิ่งบางอย่างให้คนเข้ามาสนใจสิ่งนั้นๆ เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น สร้างที่นั่งให้คนนั่ง มีโอกาสเกิดการพูดคุยกัน ที่พักผ่อน ใช้สอย ทำให้เกิดการทำกิจกรรมขึ้นในพื้นที่สาธารณะ

5. การได้ค้นพบกับประสบการณ์ที่ไม่คาดคิด (Discovery) การพบเจอประสบการณ์ใหม่ๆ ขึ้นอยู่กับความหลากหลายและการสร้างโอกาสเอื้อให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น discovery คือ sense of unpredictability หมายถึง การค้นพบอะไรบางอย่างที่เกินคาดเดาต่างๆ ที่อาจถูกกดขี่ทางสังคมที่ไม่สามารถแสดงออกได้ เช่น คนรับใช้ แม่บ้าน เป็นต้น พื้นที่สาธารณะไม่มีขีดค้นทางพฤติกรรมคน คนจะสัมพันธ์กันโดยอัตโนมัติและมีความรู้สึกอยากจะทำเล่น กลายเป็นผู้แสดงในที่สาธารณะ เช่น เดินรำ ร้องเพลง แสดงบนถนนในยามงานเทศกาลเมื่อปิดถนน

6. การได้แสดงออกถึงตัวตน (Display) การแสดงออก ที่รู้สึกถึงความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นเจ้าของพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่นแสดงออกถึงแฟชั่นการแต่งกายของกลุ่มของพวกเขา เพื่อเป็นสัญญาณบอกถึงกลุ่มของตนเอง บางครั้งอาจจะทำให้แตกต่างจากกระแสหลักทั่วไป

ในคุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าวของพื้นที่สาธารณะ จะมียุ่หรือไม่มีอยู่ในแต่ละองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะ ย่อมแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ เพราะศักยภาพของพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่ง จะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานเหล่านี้ ที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถอยู่ในพื้นที่สาธารณะได้นานยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ มาก ปานกลาง น้อย โดยพิจารณาจากจำนวนคุณสมบัติทั้ง 6 อย่างว่ามีแตกต่างกันอย่างไร กล่าวคือ ถ้าในองค์ประกอบใดมีคุณสมบัติทั้ง 4-6 อย่าง จัดอยู่ในระดับมาก ถ้าในองค์ประกอบใดมีคุณสมบัติทั้ง 2-3 อย่างจัดอยู่ในระดับปานกลาง และถ้าในองค์ประกอบใดมีคุณสมบัติเพียง 1 อย่างหรือไม่มีเลย จัดอยู่ในระดับน้อย ซึ่งจะมีข้อสังเกตคือ คุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นในพื้นที่สาธารณะอย่างน้อย 1 ใน 2 อย่างนี้ที่ต้องมีคือ (1) ความสะดวกสบาย หมายถึง เป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับการใช้งานได้สะดวกเพียงพอ (2) ความผ่อนคลาย หมายถึง เป็นพื้นที่ที่สร้างความรู้สึกต่อผู้ใช้ให้ได้รับความเป็นธรรมชาติ ผ่อนคลาย ดังนั้นคุณสมบัติพื้นที่ทั้ง 6 อย่างจากการสำรวจ พบว่าจะสามารถแบ่งตามระดับของศักยภาพได้จากตารางที่ 1

The meaning of symbols

- block of study area
- ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
- code in block → 1A-1 ← number of location
- Temple court
- Shrine
- Parking
- Market
- Pond ,Canal,Park
- Street & Pedestrian
- Urban plaza

รูปที่ 1 แผนที่เขตเมืองเก่านครราชสีมา แสดงรหัสและหมายเลขที่ระบุตำแหน่งพื้นที่ศึกษาของพื้นที่สาธารณะในแต่ละบริเวณ (Map the old district of Nakhon Ratchasima city showing code and location in each study area.) ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 2 ภาพตัวอย่างตำแหน่งบรรยากาศการสำรวจพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (Sample atmosphere pictures of survey the old district of Nakhon Ratchasima city Ratchasima.) ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 1 การสังเกตศักยภาพของพื้นที่สาธารณะของแต่ละองค์ประกอบในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (Observation potential of public space area of each component in the old district of Nakhon Ratchasima city.)

องค์ประกอบ	ศักยภาพ			ข้อสังเกตด้านศักยภาพของพื้นที่
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ลานวัด				
ลานวัดพายัพ (1A-1)		/		ลานวัดมีขนาดคับแคบ มีพื้นที่ว่างเหลือน้อยเพราะเป็นสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ แต่มีข้อดีตั้งใกล้ลานกิจกรรมริมคูเมืองได้
ลานวัดบึง (2A-4)		/		ลานวัดมีขนาดคับแคบ มีพื้นที่ว่างเหลือน้อยเพราะเป็นสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ แต่มีข้อดีตั้งอยู่ใจกลางเมือง
ลานวัดกลาง (2C-1)	/			เป็นพื้นที่ลานวัดที่มีขนาดใหญ่ นอกจากเป็นลานทำกิจกรรมทางศาสนา โรงเรียนสงฆ์ และยังเป็นสถานที่นั่งเล่นริมสระน้ำในวัดปล่อยนกลอยปลา ควรจัดสัดส่วนพื้นที่ใช้งานหลักที่ทำบุญ ที่พักผ่อนแยกจากพื้นที่จอดรถในวัด
ลานวัดอีสาน (1D-1)			/	พื้นที่ลานวัดอีสานเป็นพื้นที่ห้อมล้อมด้านทิศเหนือของเมืองเก่า มีพื้นที่คูเมืองนอกกำแพงวัดรองรับกิจกรรมสาธารณะอีกทั้งด้านหน้าวัดติดถนนพลแสนมีปริมาณรถสัญจรไม่มากทำให้พื้นที่บริเวณนี้ค่อนข้างสงบเงียบและมีความร่มรื่น
ลานวัดสระแก้ว (3B-1)		/		เป็นลานกิจกรรมที่รองรับกิจกรรมทางศาสนาของเมืองเก่าทางทิศใต้ โดยมีสระแก้วขนาดใหญ่ส่งเสริมบรรยากาศของลานวัด
ลานวัดบูรพ์ (2D-1)	/			เป็นลานวัดที่มีขนาดกว้างขวาง สามารถจอดรถได้หลายคันและมีบริการห้องน้ำสำหรับภายในวัดและตลาดตอนกลางคืน ควรปรับพื้นที่ใช้งานเป็นสถานที่พักผ่อน จอดรถเป็นสัดส่วนมีขอบเขตที่ชัดเจน พื้นปูสระน้ำในวัดเป็นที่พักผ่อนของประชาชน
2. ลานคนเมือง				
ลานน้ำพุ 1 (1A-3)	/			เป็นลานว่างโล่งขนาดใหญ่ที่เข้าถึงได้ด้วยทางเท้า จักรยานตลอดสองฝั่งของพื้นที่ สามารถรองรับกิจกรรมได้หลากหลาย
ลานน้ำพุ 2 (2A-1)	/			พื้นที่เป็นจุดเชื่อมโยงเมืองที่สำคัญและสามารถเปิดถนนกลายเป็นที่ว่างใจกลางเมืองให้ชาวเมืองเข้าถึงจากทุกๆ ด้าน
ลานย่าโม (2A-2)	/			เป็นจุดหมายตา (Landmark) ที่สำคัญที่สุดของเมืองนครราชสีมา ทำให้เป็นจุดรวมกิจกรรมโดยเฉพาะพัฒนาพื้นที่รองรับชาวเมืองและนักท่องเที่ยวให้เป็นระบบ รองรับกิจกรรมที่ส่งเสริมกายภาพ และสะท้อนประวัติศาสตร์ของพื้นที่
ลานหน้าศาลากลาง (3A-1)	/			พื้นที่ลานโล่งกว้างขนาดใหญ่สามารถพัฒนาพื้นที่ด้านคูเมืองที่ติดกันเชื่อมต่อให้มีการเข้าถึงได้อีกทางหนึ่งจะลดความแออัดเมื่อมีการใช้งาน
3. สระน้ำ สวนสาธารณะ คูเมือง				
ริมคูเมืองทิศเหนือติดวัดพายัพ (1A-2)	/			พื้นที่มีอาคารเก่า (อาคารชุมชนหวัน) อยู่ติดกันใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานเรียนรู้ ลานกิจกรรมติดริมคูเมืองเป็นบรรยากาศที่ดี เป็นจุดดึงดูดชาวเมืองมาใช้งาน
ลานอเนกประสงค์ริมคูเมือง (2A-3)	/			เป็นพื้นที่เชื่อมต่อเนื่องมาจากลานย่าโม จดรองรับกิจกรรมหลักของลานย่าโม เป็นพื้นที่ลานที่ใช้ประกอบกิจกรรมเชื่อมกิจกรรมของลานหน้าศาลากลาง กับกิจกรรมของลานย่าโม ในขณะที่เดียวกันที่ไม่มีการจัดงานยังคงใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนริมน้ำใจกลางเมืองได้
ริมคูเมืองทิศเหนือบริเวณห้องสมุดประชาชน (1B-1)	/			พื้นที่ริมถนนพลแสนโล่งยาวตลอดแนวสามารถเข้าถึงพื้นที่ทำกิจกรรมได้สะดวก โดยมีริมเงาของต้นไม้เป็นช่วงๆ
ริมคูเมืองทิศเหนือบริเวณศาลเจ้าพ่อช้างเผือก (1B-2)	/			เป็นสถานที่มีความร่มรื่น มีกิจกรรมสนามออกกำลังกายไว้ให้ชาวเมือง ที่นั่งเล่นริมคูเมือง
ริมคูเมืองบริเวณประตูหน้า (1C-1)	/			พื้นที่ริมถนนพลแสนโล่งยาวตลอดแนวสามารถเข้าถึงพื้นที่ทำกิจกรรมได้สะดวก โดยมีริมเงาของต้นไม้เป็นช่วงๆ
ริมคูเมืองห้อมล้อมทิศเหนือ (1D-2)	/			พื้นที่ห้อมล้อมเทศบาลทำให้เป็นสวนสาธารณะทางประวัติศาสตร์ มีกำแพงจำลองเก่าเป็นจุดหมายตา แต่มีการตั้งโรงสูบน้ำวางอยู่ปลายทางจึงไม่ส่งเสริมบรรยากาศของพื้นที่ริมคูเมือง
ริมคูเมืองประตูพลล้าน (2D-5)	/			มีอาคารราชการตั้งอยู่ริมคูเมืองด้านทิศตะวันออก ควรย้ายออกให้เป็นสวนสาธารณะ เชื่อมทางเดินริมคูเมืองตลอดแนว
สวนสาธารณะริมคูเมืองทางทิศใต้ 1 (3A-3)	/			ควรรณรงค์ให้มีการย้ายอาคารราชการบริเวณด้านทิศใต้ตลอดแนวที่ตั้งประชิดริมคูเมือง

ตารางที่ 1 การสังเกตศักยภาพของพื้นที่สาธารณะของแต่ละองค์ประกอบในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (ต่อ) (Observation potential of public space area of each component in the old district of Nakhon Ratchasima city.)

องค์ประกอบ	ศักยภาพ		ข้อสังเกตด้านศักยภาพของพื้นที่
ริมคูเมืองทิศใต้บริเวณตลาดประตูผี (1C-1)	/		เป็นพื้นที่สีเขียวที่ผู้คนแวะนั้นมาใช้พักผ่อน ทานอาหาร ซื้ออาหาร ควรเพิ่มระยะห่างระหว่างตลาดประตูผีกับริมคูเมืองให้มีการใช้งานเพื่อเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเชื่อมต่อยาวตลอดแนวคูเมือง
สวนสาธารณะริมคูเมืองทางทิศใต้2 (3B-3)	/		ควรรณรงค์ให้มีการย้ายบ้านพักราชการบริเวณด้านทิศใต้ตลอดแนวที่ตั้งประชิดริมคูเมือง
สระบัว (1B-5)		/	พื้นที่ริมสระบัวค่อนข้างแคบและประชิดกับรั้วที่ดินเอกชน ควรเชื่อมต่อทางเดินเท้ากับที่ว่างด้านหลังไปรษณีย์ให้ใช้งานได้มากขึ้น
สระทองกลาง (3D-2)		/	สระน้ำไร้การดูแลปรับปรุง ทำให้ดูไม่มีการใช้ประโยชน์เท่าที่ควร และค่อนข้างเจียบเหงา สภาพแวดล้อมไม่ดึงดูดให้เข้ามาทำกิจกรรม ควรเพิ่มความสว่างและรู้สึกปลอดภัยยู่หน้าใช้งาน
สระแก้ว (3B-2)	/		เป็นพื้นที่โล่ง สระน้ำขนาดใหญ่ของเมืองเก่า ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่ายจากถนนสรรพสิทธิ์ ถนนกำแพงสงครามและจากวัดสระแก้ว
สระขวัญ (2B-2)	/		จัดให้เป็นพื้นที่พักผ่อนริมสระน้ำและสามารถติดไฟใช้ได้กลางคืนปลอดภัย
4. ที่ว่าง ที่จอดรถ			
ลานโล่งสนามของโรงเรียนรวมมิตรวิทยา (1C-2)		/	เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่า เคยเป็นศาลาว่าการหลังเก่าและที่ตั้งโรงเรียนประจำจังหวัดเดิมก่อนย้ายปัจจุบันเป็นสถานที่ของเอกชน แต่ปัจจุบันพื้นที่ของโรงเรียนจะปิดกั้นไม่ให้คนภายนอกใช้งาน ส่วนอาคารโรงเรียนควรอนุรักษ์
ที่จอดรถบริเวณสระวัง (2D-3)		/	พื้นที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์เดิมเคยเป็นสระวัง ก่อนถมเป็นที่จอดรถ ควรส่งเสริมพื้นที่ทางกายภาพเน้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของสระน้ำและบ้านยาโม
ที่จอดรถหลังศาลากลาง (3A-2)		/	จัดระเบียบพื้นที่ด้านหน้าเป็นที่จอดรถเป็นสัดส่วนไม่ประปรากับถนน และมีการจัดลานหน้าอาคารเป็นพื้นที่อเนกประสงค์อื่นเมื่อหมดเวลาจอดรถ เช่น บริเวณหน้าหอประชุมเปรมฯ
ที่ว่างจอดรถของโรงแรมเคอาร์ (1B-3)		/	เป็นที่ว่างขนาดค่อนข้างใหญ่สามารถเชื่อมออกไปยังถนนสองด้าน ด้วยเป็นที่เอกชน สงวนการใช้งานเฉพาะลูกค้า
ที่จอดรถหน้าไปรษณีย์สาขาอัมพวงค์ (1B-4)		/	เป็นที่ว่างหน้าอาคารที่มีพื้นที่เชื่อมต่อกับสระขวัญ
ที่จอดรถของคลังพลาซ่า (คลังเก่า) (2B-1)		/	เป็นลานจอดรถเอกชนที่มีขนาดใหญ่ สามารถใช้จอดรถได้ไม่ปิดกั้น หากมาใช้พื้นที่ใกล้เคียงบริเวณนั้น สามารถช่วยรองรับจุดจอดรถในใจกลางเมือง
5. ศาลเจ้า			
ศาลหลักเมือง (2C-2)		/	ศาลหลักเมืองมีพื้นที่ค่อนข้างเล็กโดยมีพื้นที่ด้านข้างขนาด 24 ตร.ม. ใช้เป็นที่แสดงลูกเพื่อแก้บน มีที่นั่งชมได้ และมีรั้วโดยรอบ ควรเปิดมุมมองให้มองเห็นกิจกรรมของศาลหลักเมืองให้โปร่งโล่ง และเข้าถึงไว้โดยสร้างขอบเขตไม่ปิดกั้น เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึงได้ดีขึ้น
ศาลเจ้าบุญไฟศาล (2B-4)		/	มีทางเดินเชื่อมไปยังถนนหน้าวัดบึงได้ สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางเดินเท้าให้นักท่องเที่ยวชมศาลเจ้าแล้วมายังวัดบึง ศาลพระนารายณ์มหาราช
(วัดกลาง) (2C-3)		/	เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ร.5 ทรงเสด็จมาในปี พ.ศ.2443 ปัจจุบันมีหลังคาคลุมศาลและพื้นที่ด้านหน้า ควรพัฒนาพื้นที่โดยรอบศาลให้กว้างขึ้นปรับปรุงทางเข้าจากถนนภายนอก
6. ตลาด			
ตลาดไนท์บาร์ซ่า (2B-3)	/		เป็นย่านการค้าขายอาหาร ของหวาน ถนนคนเดินยุคแรกของโคราช ที่เชื่อมโยงมาจากลานยาโม หลักเมือง
ตลาดไนท์วัดบูรพ์ (2D-4)	/		ปิดถนนจอมพลเป็นทางเดินเท้าช่วงเย็นและมีที่จอดรถโดยรอบทั้งถนนพลล้านและภายในวัดบูรพ์ ควรปรับปรุงพื้นที่ตลาดขยายไปยังโซนด้านถนนพลล้านขนานกับสำนักงานสาธารณะสุขจะทำให้ปลูกความมีชีวิตชีวาให้กับถนนพลล้านได้
ตลาดหลักเมือง (2D-2)		/	พื้นที่ว่างที่เป็นถนนค่อนข้างคับแคบใช้เป็นที่นั่งเล่นของพ่อค้าแม่ค้าจนถึงริมสระน้ำของวัดกลาง ควรเพิ่มพื้นที่นั่งเล่นพักผ่อนด้านหลังตลาด

ตารางที่ 1 การสังเกตศักยภาพของพื้นที่สาธารณะของแต่ละองค์ประกอบในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (ต่อ) (Observation potential of public space area of each component in the old district of Nakhon Ratchasima city.)

องค์ประกอบ	ศักยภาพ		ข้อสังเกตด้านศักยภาพของพื้นที่
7. ถนน พุฒบาท ทางเดิน			
ถนนจอมพล (2C-4)	/		ถนนยุคแรกย่านการค้าขายชาวจีน มีประเพณีชาวจีน เช่น ปิดถนนแสดงวีรกรรมชาวจีน มีการค้าขายที่คึกคักในช่วงเช้า-เย็น ควรส่งเสริมบรรยากาศให้เป็นพื้นที่ย่านการค้าเก่าของชาวจีนในเมืองเก่า
ถนนมหาราชเป็นย่านสถานบันเทิงกลางคืน (1C-3)	/		ถนนมหาราชช่วงนี้มีความกว้างมากกว่า 20 เมตร สามารถใช้จอดรถริมทางได้กับสถานบันเทิงบริเวณนี้ ควรมีการจัดระบบการจอดรถและทางเท้าให้มากขึ้น
หัวถนนพลล้าน (1D-3)	/		บริเวณหัวถนนพลล้านด้านทิศตะวันออก เป็นถนนที่มีความเรียบ รวดผ่านไปมาไม่มากนัก จึงเป็นที่จอดรถรับจ้าง รถประจำทาง มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นถนนคนเดินที่ปลอดภัย และเป็นที่ยอดรถ

/ สัญลักษณ์แทนการมีศักยภาพ

4.2 รูปแบบกิจกรรมกับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา

จากกรอบแนวคิดในเรื่องกิจกรรมภายนอกสถานที่ พบว่า 1. กิจกรรมทำเป็นประจำ (Necessary activities) เป็นพื้นที่ที่มีไว้รองรับการใช้งานเป็นปกติ ตามความจำเป็น 2. กิจกรรมทางเลือก (Optional activities) เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมที่มากกว่ากิจกรรมที่จำเป็น (กิจกรรมปกติ) อยู่แล้ว 3. กิจกรรมทางสังคม (Social activities) เป็นปรากฏการณ์ของการใช้พื้นที่สาธารณะทำให้คนเกิด

การพบปะกัน ทำกิจกรรมเดียวกัน ได้เห็น ได้ร่วมสนทนา ดังนั้น ตัวชี้วัดคุณภาพของศักยภาพของพื้นที่สาธารณะต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับ กิจกรรมทางเลือกและ/หรือ กิจกรรมทางสังคมได้ จึงสะท้อนได้ถึงคุณภาพของพื้นที่สาธารณะนั้นๆ ได้ โดยสามารถนำมาแสดงให้เห็นถึงเฉพาะจุดเด่นของพื้นที่สาธารณะที่ส่งผลต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้น ผลการสำรวจ พบว่า มีรูปแบบกิจกรรมกับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะ จากตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปแบบกิจกรรมกับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (Type of activities and the quality of public space in the old district of Nakhon Ratchasima city.)

องค์ประกอบ	กิจกรรม			ช่วงเวลา	คุณภาพของพื้นที่
	เป็นประจำ	ทางเลือก	ทางสังคม		
1. ลานวัด					
ลานวัดบึง	*		*	12.00-16.00	จุดเด่น เป็นลานพื้นคอนกรีตโล่ง ภายในวัด จุดรับจอดรถใจกลางเมือง ตำแหน่งของลานวัดเชื่อมต่อกับจากถนนจอมพลและถนนจักรี
ลานวัดกลาง	*		*	06.00-16.00	จุดเด่น เป็นลานพื้นดินและพื้นดาดแข็ง มีขนาดกว้าง ร่มรื่น มีที่นั่งได้ร่มเงาต้นไม้ พักผ่อน จอดรถ เป็นที่ปล่อยนกปล่อยปลา มีสระน้ำในวัด มีโบสถ์กลางน้ำใช้เป็นที่นั่งเล่นริมสระน้ำ
2. ลานคนเมือง					
ลานน้ำพุ 1		*	*	06.00-23.00	จุดเด่น เป็นพื้นที่ลานโล่งอเนกประสงค์ กลางลานเป็นสระน้ำพุไว้นั่งเล่น การแสดงดนตรี ทำให้คนมาใช้พื้นที่เกิดกิจกรรมทางสังคม เรียนรู้ ชวนกันกับถนนราชดำเนินกับถนนชุมพล
ลานน้ำพุ 2		*	*	06.00-23.00	จุดเด่น เป็นลานโล่งที่มีความยืดหยุ่นสามารถจัดงานต่าง ๆ เช่น สวนน้ำให้เด็กลงไปเล่นน้ำ เวทีแสดง ที่จอดรถ ขบวนแห่เทียน
ลานย่าโม	*	*	*	06.00-23.00	จุดเด่น ลานย่าโมด้านหน้าอนุสาวรีย์มีกิจกรรมทางเลือกเช่น จัดงานย่าโม ขบวนแห่เทียน และกิจกรรมประจำวัน ด้านข้างฝั่งขวาของอนุสาวรีย์ย่าโม กลางคืนเป็นลานสเก็ต เต็นท์บอย ด้านข้างฝั่งซ้ายใช้กลางวันและกลางคืนสำหรับผู้มาไหว้ย่าโม ใช้ศาลาพักผ่อน ฟังเพลงโคราช ชื่อดอกไม้รูปเทียน
ลานหน้าศาลากลาง	*	*	*	06.00-23.00	จุดเด่น ลานโล่งกว้างขนาดใหญ่ ใช้จัดงานของจังหวัด แสดงสินค้า เวลาปกติไม่มีจัดงาน ใช้เป็นที่จอดรถผู้มาบริเวณศาลากลาง ลานศาลากลาง มีศักยภาพเป็นแหล่งนัดพบทางการของคนเมือง

ตารางที่ 2 รูปแบบกิจกรรมกับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (ต่อ) (Type of activities and the quality of public space in the old district of Nakhon Ratchasima city.)

องค์ประกอบ	กิจกรรม			ช่วงเวลา	คุณภาพของพื้นที่
	เป็นประจำ	ทางเลือก	ทางสังคม		
3. สระน้ำ สวนสาธารณะ คูเมือง					
ริมคูเมืองบริเวณหน้าห้องสมุดประชาชน		*	*	06.00-16.00	จุดเด่น พื้นที่ริมคูเมืองที่มีต้นไม้ มีที่นั่ง ทำให้เกิดการใช้พื้นที่ทางเดินเป็นลานกิจกรรมของนักเรียน มีขนาดเหมาะสมไม่ใหญ่จนเกินไปเอื้อให้เกิดกิจกรรมของเด็ก เพราะมีโปร่งโล่ง สะอาด ปลอดภัย และใกล้กับห้องสมุด
ริมคูเมืองหน้าศาลเจ้าพ่อช้างเผือก		*	*	06.00-16.00	จุดเด่น เป็นศาลเจ้าพ่อขนาดใหญ่ริมคูเมือง มีสวนโล่งเชื่อมกับลานกีฬาข้างเคียง
ริมคูเมืองบริเวณประตูหน้า		*	*	6.00-16.00	จุดเด่น ทางเทศบาลรักษาแนวกำแพงเมืองเดิม และสร้างที่นั่งทางเท้าริมคูเมือง และปลูกต้นไม้ตลอดแนว
ริมคูเมืองห้วยมูมทิศเหนือ	*	*		06.00-05.00	จุดเด่น ทางเทศบาลฟื้นฟูแนวกำแพงเมืองเดิม เป็นสัญลักษณ์ด้วยลานชากอริศฐ์กำแพงเมืองเก่าไว้ ใช้เป็นที่นอนพักผ่อน และนั่งเล่นอากาศเย็นสบาย
ริมคูเมืองประตูพลล้าน	*	*	*	06.00-23.00	จุดเด่น เป็นสัญลักษณ์ทางเข้าเมืองทางตะวันออก เป็นที่จอดรถรับทางเข้าตลาดในหัววัดบูรพ์ มีสวนสาธารณะหน้าประตูพลล้าน
ริมคูเมืองห้วยมูมทิศตะวันออกหลังเรือนจำ	*			12.00-16.00	จุดเด่น เป็นพื้นที่ด้านใต้ที่ค่อนข้างลับตา จึงดูกรังไร้การปรับปรุงดูแล ด้วยพื้นที่ริมคูเมืองมีศักยภาพแต่ขาดการใช้งาน
ริมคูเมืองทิศใต้บริเวณตลาดประตูผี	*		*	06.00-16.00	จุดเด่น เป็นจุดรวมกิจกรรมที่หนาแน่นทั้งพื้นที่ตลาดและพื้นที่พักผ่อน สนามเด็กเล่น และเป็นนั่งรับประทานอาหารอาหารตอนเย็น
ริมคูเมืองทางทิศใต้หลัง อบจ.	*			06.00-16.00	จุดเด่น เป็นพื้นที่หลังที่ทำการอบจ.ตั้งประดิษฐานคูเมืองจึงไม่ได้ใช้งานริมหน้า แต่ฝั่งตรงข้ามเป็นสนามหญ้ามีต้นไม้ตลอดแนวใช้นั่งเล่น พักผ่อน
ริมคูเมืองทางด้านทิศตะวันตก	*	*	*	06.00-05.00	จุดเด่น ลานริมคูเมืองเชื่อมต่อมาจากลานยาโมด้านข้าง เป็นลานขนานกับคูเมือง ใช้เป็นพื้นที่ทางเดินเท้าต่อไปยังลานศาลากลางพื้นที่ใช้เป็นที่ดูดวง นั่งเล่น และสามารถรองรับจัดงานของเทศบาลเป็นพื้นที่วางขายอาหาร
4. ที่ว่าง ที่จอดรถ					
ลานจอดรถห้างคลังพลาซ่าเก่า	*			12.00-23.00	จุดเด่น เป็นสถานที่จอดรถในงานเทศกาล งานปิดถนนคนเดินในพื้นที่ใจกลางเมือง
ที่จอดรถบริเวณสระวัง	*	*		06.00-05.00	จุดเด่น เป็นที่จอดรถในละแวกบ้านและที่โล่งของชุมชน
5. ศาลเจ้า					
ศาลหลักเมือง	*	*		06.00-05.00	จุดเด่น พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเมือง เป็นสถานที่ที่มากกราบไหว้ ในช่วงเวลาปกติ พื้นที่จะโล่งใช้กราบไหว้รำกับัน ในอาคารจตุรมุขภายใน โดยลานโดยรอบใช้เป็นที่รวมคนไหว้ศาลช่วงตรุษจีน ลานข้างเป็นโรงลิเกขนาด 4 ตร.ม. ตั้งด้านหลังศาลหลักเมือง เพื่อให้ผู้ชมนั่งชมได้ภายในและริมทางทำภายนอกศาลหลักเมือง
6. ตลาด					
ตลาดไนท์บาร์ซ่า		*	*	17.00-23.00	จุดเด่น พื้นที่ที่เป็นตลาดไนท์บาร์ซ่า ปิดถนนคนเดินช่วงเวลา 17.00-23.00 น. เป็นถนนคนเดินยุคแรกของเมือง พัฒนามาจากร้านอาหารอร่อยสองข้างถนน เป็นพื้นที่กิจกรรมทางสังคม เดินเล่นทานอาหารมีออโต้ มีบรรยากาศของร้านค้าสองฝั่งตลอดระยะ 100 ม. เป็นตลาดที่น่าเดินในเมืองเก่าแห่งหนึ่ง
ตลาดไนท์วัดบูรพ์		*	*	17.00-23.00	จุดเด่น พื้นที่ที่เป็นตลาดไนท์วัดบูรพ์ บนถนนจอมพล ตั้งแต่ช่วงเวลา 17.00-23.00 น. เป็นถนนที่ใช้งานไม่แออัดมากนักช่วงกลางวัน และการเป็นตลาดคนเดินตอนกลางคืนทำให้ย่านทิศตะวันออกของเมืองคึกคักขึ้นมาก เป็นกิจกรรมทางเลือกให้คนมาใช้พื้นที่ทานอาหาร

ตารางที่ 2 รูปแบบกิจกรรมกับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา (Type of activities and the quality of public space in the old district of Nakhon Ratchasima city)

องค์ประกอบ	กิจกรรม			ช่วงเวลา	คุณภาพของพื้นที่
	เป็นประจำ	ทางเลือก	ทางสังคม		
ตลาดประตูผี	*	*	*	06.00–23.00	จุดเด่น เป็นตลาดเก่าแก่ทางทิศใต้ติดริมคูเมือง บริการทั้งเช้า กลางวัน เย็น ใช้จับจ่ายซื้อขายหนาแน่น ทำให้สถานที่คับแคบ มีพื้นที่ลานด้านข้างตลาด เป็นสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น และที่นั่งทานอาหาร เป็นจุดผ่านของคนในพื้นที่ ในช่วงกลางคืนจะเป็นที่นั่งเล่น มาเดินตลาดและทานอาหาร
7. ถนน พุฒบาท ทางเดิน					
ถนนจอมพล	*	*	*	06.00–05.00	จุดเด่น ถนนจอมพลใจกลางเมือง จากประตูชุมพลถึงประตูพลล้าน มีจุดหมายตาที่กำแพงเมืองประตูชุมพล ถนนจอมพลเชื่อมจากลานย่าโมไปยังย่านหลักเมือง มีทางเท้าที่เดินเชื่อมไปย่าโมได้ โดยมีร้านค้าเก่าแก่สองข้างทาง เช่น ร้านทอง ร้านขนมไทย พื้นที่ลานโล่งด้านหน้าห้างได้ฟาร์มถนนจอมพลนอกจากใช้เป็นที่จอดรถถูกค้า ตอนเย็นกลายเป็นพื้นที่สังคม
ถนนชุมพล	*	*	*	06.00–05.00	จุดเด่น ถนนชุมพลขนานกับถนนราชดำเนิน เป็นถนนที่เชื่อมต่อกิจกรรมมาจากถนนราชดำเนิน จัดงานของเทศบาล เช่น คนเดินชมชบวนแห่เทียนบนถนน มีทางเท้าสองข้างถนน ใช้กำแพงเตี้ยเป็นที่นั่ง
ถนนพลแสน	*	*	*	06.00–23.00	จุดเด่น ถนนพลแสนนับว่าเป็นถนนที่สวยงามที่สุดในเมืองเก่า เพราะขนานไปกับคูเมืองทางทิศเหนือ มีต้นไม้ริมสวนสาธารณะให้ร่มเงา ทางเท้าริมสวนสาธารณะมักเป็นที่นั่งเล่นและเดินเท้าไปโรงโหล่ง ปลอดภัย รู้สึกถึงการเชื่อมต่อไปตามเส้นทางชัดเจน
ถนนราชดำเนิน	*	*	*	06.00–23.00	จุดเด่น ถนนราชดำเนินเป็นถนนที่ใช้จัดกิจกรรมทางสังคมมากที่สุดในเมืองเก่านครราชสีมา เพราะเป็นถนนที่ผ่านหน้าอนุสาวรีย์ย่าโมจึงนิยมใช้จัดงาน เวลาปกติทางเท้าริมถนนเป็นที่วางแผงลอยขายของเวลามีจัดงาน เช่น สงกรานต์ จะปิดถนนราชดำเนินเป็นที่เล่นสงกรานต์และชมการแสดง

* สัญลักษณ์แทนการทำกิจกรรม

5. การสังเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด จำนวนแบบสอบถามครอบคลุมพื้นที่เขตเมืองเก่า นำมาผลการสำรวจจากแบบสอบถามมาสังเคราะห์ จากการตอบการวิจัย ใน 2 ปัจจัย คือ 1. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดรูปแบบกิจกรรมกลางแจ้ง 2. ประเภทการใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองความมีชีวิตให้เกิดขึ้นได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีส่วนส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะโดยข้อค้นพบทั้ง 2 ปัจจัยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

5.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดรูปแบบกิจกรรมกลางแจ้ง

สามารถแยกตามรูปแบบกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะในแต่ละประเภท จากแบบสอบถามในด้านความรู้สึกหรือการมีส่วนร่วมต่อพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมาเพื่อทราบถึงคุณภาพของพื้นที่สาธารณะแต่ละพื้นที่

สามารถวิเคราะห์ได้ถึงการรองรับกิจกรรมประจำ กิจกรรมทางเลือก โดยใช้ตัวชี้วัด 1. ความสะดวกสบาย 2. พักผ่อนนั่งเล่น 3. นั่งมองดูกิจกรรมเท่านั้น 4. ร่วมทำกิจกรรมด้วย 5. ได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ 6. ได้แสดงออกถึงตัวตนและของกลุ่ม เป็นสิ่งบอกถึงระดับคุณภาพของพื้นที่สาธารณะด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่ดี สามารถก่อให้เกิดกิจกรรม พบว่ามี 3 ระดับ คือ

5.1.1 *กิจกรรมเป็นประจำและเอื้อให้เกิดกิจกรรมทางสังคม* หมายถึง กิจกรรมประเภทพื้นฐานสำหรับชีวิตประจำวัน เช่น พักผ่อน นั่งเล่น สบาย และเอื้อให้เกิดกิจกรรมทางสังคม เช่น สามารถนั่งมองเห็นกิจกรรม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย จากการศึกษาค้นพบว่า ลานวัดพายัพ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.25 เป็นลานวัดที่สำหรับกิจกรรมประจำ นั่งเล่น พักผ่อน และสามารถนั่งดูกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมได้ เอื้อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมตามมา เพราะมีจุดเด่นที่มีพื้นลานคอนกรีตเป็นที่โล่งว่างกลายเป็นที่จอดรถเพราะตำแหน่งของวัดใกล้กับพื้นที่สาธารณะใช้จัดงาน ส่งเสริมให้คนเข้ามาใช้พื้นที่

5.1.2 กิจกรรมเป็นประจำและกิจกรรมทางเลือก ก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมไปด้วย หมายถึงกิจกรรมประเภทพื้นฐานสำหรับชีวิตประจำวัน เช่น พักผ่อน นั่งเล่น สบาย และมีกิจกรรมที่เป็นทางเลือกเพิ่มขึ้นให้คนเลือกทำกิจกรรมมากกว่าที่มีอยู่เดิม เช่น การนั่งดูและร่วมทำกิจกรรม ได้เจอประสบการณ์ใหม่ จากการศึกษาพบว่าลานย่าโมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.75 จุดเด่นเป็นพื้นที่ว่างโล่งขนาดใหญ่ ลักษณะทางกายภาพเป็นลานกว้าง สะอาด เรียบร้อย ทำให้มีการใช้งานตั้งแต่ช่วงเช้าถึงเย็น สำหรับพักผ่อน เดินเล่น ได้รับประสบการณ์ใหม่จากการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กราบไหว้ย่าโม นั่งฟังเพลงโคราช และเปลี่ยนพื้นที่โดยรอบลานย่าโมกลายเป็นสถานที่ลานจัดงานเทศกาล แห่งเทียน ปีใหม่ สัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญต่อผู้เข้ามาใช้ลานย่าโม หรือแสดงว่ามาถึงเมืองโคราช คือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นจุดหมายตาทำให้เกิดจุดนัดพบ รวมตัวกลุ่มเครือข่าย นับว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมอย่างแท้จริง

5.1.3 กิจกรรมทางเลือกและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางสังคม หมายถึงกิจกรรมทางเลือกที่เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนการใช้งานจากกิจกรรมประจำ คนละช่วงเวลา ในพื้นที่สาธารณะเดียวกันนั้นรองรับกิจกรรมที่ให้ความรู้สึก เช่น พักผ่อน เดินเล่น ร่วมกิจกรรม ได้เจอประสบการณ์ใหม่ และได้แสดงออกถึงตัวตนและของกลุ่ม แล้วส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางสังคมตามมา จากการศึกษาพบว่าตลาดไนท์วุดบูร์มมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13 ตลาดไนท์บาร์ซ่า คิดเป็นร้อยละ 9.5 จุดเด่นทั้งตลาดไนท์วุดบูร์ม ตลาดไนท์บาร์ซ่า เป็นตลาดกลางคืน ที่เป็นทางเลือกในช่วงเย็นปิดถนนเป็นตลาดนัดคนเดิน เลือกซื้อและทานอาหาร เจอประสบการณ์จากการเลือกสินค้าต่างๆ การนัดพบของคนเมือง จึงสร้างพื้นที่ทางสังคม บนพื้นที่ถนน ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเลือกขึ้นในย่านเมืองเก่าได้อย่างดี สำหรับตลาดประตูผี คิดเป็นร้อยละ 3 พบว่า เป็นตลาดกลางวันที่มีการปรับตัวให้มีการใช้งานหลังตลาดได้วยช่วงเวลาเย็น-ค่ำ โดยใช้พื้นที่รอบตลาดมีพื้นที่ขายอาหารรถเข็น สวนสาธารณะและลานโล่งริมคูเมืองหน้าตลาดเป็นที่นั่งทานอาหาร สนามเด็กเล่น

5.2 ประเภทการใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองความมีชีวิตให้เกิดขึ้นได้ประสบความสำเร็จ

โดยพบว่าปัจจัย 4 เรื่อง คือ 1. ความสบายและภาพลักษณ์ 2. การเข้าถึงและการเชื่อมต่อ 3. การใช้งานและกิจกรรม 4. ความเป็นสังคม เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นยังพบอีก 2 ปัจจัยจากแบบสอบถามคือเรื่อง 1. ด้านช่วงเวลาการใช้งาน 2. ด้านอาชีพ วิทยุ ภูมิสถาปัตย์ จากการศึกษาพบว่า ช่วงเวลาที่มาใช้พื้นที่มากที่สุดคือ 17.00-19.00 น. คิดเป็นร้อยละ 69.50 รองลงมาเป็นเวลา 13.00-16.00 น. คิดเป็นร้อยละ 15.75 พบว่า ความถี่ที่มาใช้เป็นประจำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.50 รองลงมาเป็น นาน ๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33 ซึ่งสัมพันธ์กับช่วงวัยและอาชีพ ภูมิสถาปัตย์ที่เข้ามาใช้พื้นที่มากที่สุดคือวัย 11-23 ปี กลุ่มนักเรียน นักศึกษา อยู่ในเมืองนครราชสีมา คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมาเป็นวัย 24-39 ปี กลุ่มพ่อค้า พนักงานเอกชนรับจ้างอยู่ในเมืองนครราชสีมา คิดเป็นร้อยละ 31.25 ดังนั้น ทั้ง 2 ปัจจัยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการใช้งานและการจะทำให้พื้นที่ตอบสนองได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกออกได้เป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเฉพาะ จึงอธิบายตามประเภทการใช้งานได้ดังนี้

5.2.1 ปัจจัยด้านความสบายและภาพลักษณ์ (comfort and image) สัมพันธ์กับปัจจัยด้านความเป็นสังคม (sociability) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกต่อพื้นที่สาธารณะในเชิงกายภาพ ความสะดวกสบาย ประวัติศาสตร์ ความน่าดึงดูดให้เข้าไปใช้งาน และความรู้สึกภาคภูมิใจ สามารถอธิบายได้ดังนี้

5.2.1.1 ลานวัด พบว่า เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ลานกิจกรรมริมคูเมือง ตลาดกลางคืน ทำให้รู้สึกถึงการพักผ่อน นั่งเล่นสบาย และร่วมทำกิจกรรม ได้แก่ ลานวัดพายัพ ลานวัดบูรพ์ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านความสบายของลานวัดที่อยู่ในตำแหน่งที่ตั้งเชื่อมต่อกับกิจกรรมทางสังคมย่อมส่งผลต่อความรู้สึกที่ดีแก่ผู้มาใช้

5.2.1.2 ลานคนเมือง คือ ลานย่าโม ลานศาลากลาง พบว่า ลานย่าโมเป็นพื้นที่ที่นิยมของผู้ใช้ ด้วยความรู้สึกเป็นที่นั่งเล่น นัดพบ ร่วมทำและนั่งดูกิจกรรมที่น่าสนใจคือเป็นสถานที่ที่ได้พบเจอประสบการณ์ใหม่ เป็นภาพลักษณ์ของเมืองโคราช แสดงให้เห็นว่าลานย่าโมเป็นพื้นที่ที่มีทั้งกิจกรรมประจำและกิจกรรมทางเลือกทำให้

ผู้ใช้ได้แสดงออกและร่วมกิจกรรม ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยความสะดวกสบาย เช่น มีที่นั่งพอเพียง ไฟส่องสว่าง ส่วนลานศาลากลางมีการใช้งานแตกต่างกันเพราะเป็นลานพื้นที่รวมคนที่เป็นทางการในระดับเมือง เช่น งานรัฐพิธี งาน Bike for Dad ทั้งนี้พบว่า เป็นพื้นที่ทางสังคมของผู้คนเมืองให้ได้รับประสบการณ์ใหม่

5.2.1.3 ตลาดคือ 1. ตลาดกลางวัน เช่น ตลาดหลักเมือง ตลาดประตูผี และ 2. ตลาดกลางคืน เช่น ตลาดไนท์บาร์ซ่า ตลาดไนท์วัดบูรพ์ พบว่า ปัจจัยด้านความสะดวกสบายมีผลต่อการมาใช้ตลาดโดยเฉพาะตลาดกลางคืน พบว่า ตลาดกลางคืน มีความสบายมากกว่าตลาดกลางวัน สามารถเดินเล่น พักผ่อน เลือกซื้ออาหาร เสื้อผ้า จึงตอบสนองวิถีชีวิตคนเมืองมากกว่า นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความเป็นสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดกลางคืนมีโอกาสมากกว่า

5.2.1.4 ศาลเจ้า พบว่า ศาลหลักเมือง เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าที่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองและก่อให้เกิดความเป็นสังคม เพราะเป็นพื้นที่รองรับการเข้าร่วมทำกิจกรรมและนั่งมองดูกิจกรรม เช่น กราบไหว้บูชา ชมลิเกแก๊บน ในด้านความสะดวกสบายสำหรับเป็นที่นั่งเล่น เช่นเดียวกับ ศาลพระนารายณ์ ต่างกับศาลเจ้าพ่อช้างเผือกและศาลบุญไฟศาล ซึ่งผู้ใช้รู้สึกถึงการพักผ่อน นั่งเล่นน้อยกว่าส่งผลให้มีความเป็นสังคมที่น้อยกว่าอย่างชัดเจน

5.2.1.5 ที่ว่างและที่จอดรถ มีส่วนสำคัญมากต่อการใช้งานของเมือง พบว่า ที่ว่างและที่จอดรถบริเวณหน้าศาลากลาง ผู้ใช้มีความรู้สึกสะดวกสบายมากที่สุด เพราะเป็นที่โล่งว่างขนาดใหญ่ และสามารถร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ ในพื้นที่โดยรอบได้ รองลงมาเป็นที่ว่างและที่จอดรถหน้าไปรษณีย์อัมรินทร์ ผู้ใช้รู้สึกสบายเพราะที่ว่างสบายไม่ร้อนและมีฝั่งตรงข้ามเป็นสระขวัญที่เป็นสระน้ำมีร่มเงาทำให้นั่งเล่นได้สบายช่วงกลางวัน

5.2.1.6 ถนนและทางเท้า พบว่า ผู้ใช้รู้สึกต่อพื้นที่ริมถนนราชดำเนินเป็นที่พักผ่อนนั่งเล่นมากกว่าริมถนนชุมพลซึ่งเป็นถนนคู่ขนานกันโดยถนนราชดำเนินจะผ่านด้านหน้าอนุสาวรีย์ย่าโม ส่วนถนนชุมพลผ่านด้านหลังอนุสาวรีย์ย่าโม ทำให้เข้าใจได้ถึงเหตุผลของคนเลือกใช้พื้นที่ริมถนนราชดำเนินมากกว่า รวมทั้งถนนราชดำเนิน เป็นถนนสำคัญสำหรับจัดงานเทศกาล เช่น งานย่าโม งานแห่เทียนพรรษา งานสงกรานต์ ผู้คนสามารถนั่งชมกิจกรรมริมถนนได้

5.2.1.7 สวนสาธารณะ คูเมือง พบว่า สวนสาธารณะและคูเมืองด้านทิศเหนือประตูพลแสน มีความสบายมากที่สุด เพราะผู้ใช้รู้สึกพักผ่อน ผ่อนคลาย มีความโล่งทางสายตา รองลงมาเป็นด้านทิศตะวันตกประตูชุมพล ปัจจัยด้านความสะดวกสบายอาจจะเป็นรองแต่เป็นพื้นที่เชื่อมกิจกรรมจากลานย่าโม ทำให้มีหนาแน่นของการใช้งานสูง พบว่า สวนสาธารณะและคูเมืองบริเวณนี้เกิดกิจกรรมทางสังคมสูงกว่าที่อื่น ต่อมาเป็นสวนและคูเมืองทางทิศตะวันออกประตูพลแสน ในด้านความสะดวกและความสวยงามร่มรื่น ในทางกายภาพไม่ด้อยไปกว่าทางด้านทิศเหนือ แต่ขาดปัจจัยด้านความเป็นสังคม เพราะมีความหนาแน่นของผู้ใช้น้อยและขาดกิจกรรมทางสังคมจากภาครัฐ หรือละแวกชุมชนเอง

5.2.2 ปัจจัยด้านการเข้าถึงและการเชื่อมต่อ (access and linkage) สัมพันธ์กับปัจจัยด้านการใช้งานและกิจกรรม (uses and activity) ปัจจัยนี้ประเมินจากการใช้เส้นทางเชื่อมต่อการเดินทางและรูปแบบจุดจอดรถ กล่าวคือพื้นที่สาธารณะมีความสามารถเชื่อมต่อได้กับพื้นที่อื่น สามารถเข้าถึงได้จากการเดิน รองรับการจอดรถและมีความพิเศษของพื้นที่ สามารถอธิบายดังนี้

5.2.2.1 ปัจจัยการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้สัมพันธ์กับรูปแบบการเดินทาง พบว่า การเข้าถึงพื้นที่ด้วยรถจักรยานยนต์มากที่สุด รองลงมาเป็นรถยนต์ ส่วนการเดินทางเท้าและจักรยานก็มีจำนวนใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะต้องสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางของยานพาหนะและทางเดินเท้าได้ต่อเนื่อง เส้นทางที่ใช้หลักคือถนนพลแสนมีมากที่สุด เพราะเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับถนนมิตรภาพ ปัจจัยด้านการเชื่อมต่อสัมพันธ์กับการเลือกใช้เส้นทางและที่จอดรถ พบว่า ถนนพลแสนที่สามารถจอดรถริมถนนได้ เพื่อมาใช้สวนสาธารณะนั่งเล่น ออกกำลังกาย เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับตำแหน่งของที่จอดรถในเขตเมืองเก่า พบว่า ถนนจอมพลจอดรถริมทางได้ยากกว่าหากเลือกใช้ถนนจอมพลจำเป็นต้องจอดรถห่างออกไปบนถนนสายอื่น จึงส่งผลให้กลายเป็นตัวผลักดันผู้ใช้พื้นที่ไปอยู่รอบ ๆ ริมคูเมืองแทน เพราะสามารถจอดรถริมถนนง่ายกว่าและเข้าถึงพื้นที่ได้ใกล้ชิดกว่า

5.2.3 ปัจจัยด้านการใช้งานและกิจกรรม (uses and activity) สัมพันธ์กับปัจจัยด้านช่วงเวลาใช้งาน (timing period) ปัจจัยนี้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ ความมีชีวิตชีวา ความพิเศษของช่วงเวลา เทศกาล ช่วงเวลาหลังจากที่ทำกิจกรรมหลักที่รับผิดชอบ ช่วงเวลาที่รู้สึกผ่อนคลายแล้ว สามารถอธิบายได้ดังนี้

5.2.3.1 ปัจจัยการใช้งานและกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะที่มาใช้ประจำ พบว่า ผู้ใช้มาทำกิจกรรมนั่งเล่น รองลงมาเป็นการออกกำลังกาย ชื่อของ รอรับลูกทานอาหาร พบว่า ช่วงเวลาที่มาใช้ 17.00 -19.00 น. เป็นช่วงหลังเลิกเรียน รู้สึกผ่อนคลายจึงเลือกมาพักผ่อนในพื้นที่ อีกทั้งหากเป็นกิจกรรมพิเศษเช่นงานเทศกาล นิยมจัดช่วงเวลาเย็นค่าเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้ผู้คนมาใช้ได้สะดวกที่สุดเพราะไม่ติดภาระกิจใดๆ

5.2.4 ปัจจัยด้านความเป็นสังคม (sociability) สัมพันธ์กับปัจจัยด้านอาชีพวัยและภูมิลำเนา (occupation age and hometown) ปัจจัยนี้เกี่ยวข้องกับ การร่วมมือกัน ความเป็นเพื่อนบ้านละแวกเดียวกัน มิตรภาพ การมีกิจกรรมร่วมกัน อาชีพประจำ อายุ ภูมิลำเนา คนใน (คนท้องถิ่น) คนนอก (คนต่างถิ่น) สามารถอธิบายได้ดังนี้

5.2.4.1 ปัจจัยด้านความเป็นสังคม พบว่า เกิดเป็นสังคมกลุ่มย่อยๆ บนพื้นที่สาธารณะ ที่มาจากการรวมกลุ่มวัยเดียวกัน พบว่า กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในช่วงอายุ 11- 23 ปีเข้ามาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาเป็น กลุ่มวัยทำงาน ทั้งค้าขาย รับจ้าง พนักงานเอกชน ข้าราชการ ในช่วงอายุ 24-60 ปี และส่วนวัยเกษียณ (ผู้สูงอายุ) เป็นกลุ่มค้าขาย รับจ้างและข้าราชการเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่ามา ผู้ที่มาจากคนในเมืองเป็นส่วนใหญ่ เป็นสถานที่ทางสังคมสำหรับพรรคพวกเดียวกัน ทำให้ผลกลุ่มคนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นออกจากพื้นที่ไปโดยปริยาย

6. ความต้องการต่อการใช้พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา

จากการสำรวจพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านครราชสีมา ในประเด็นคำถามต่อความต้องการต่อการใช้พื้นที่สาธารณะ ของผู้เข้ามาใช้ในพื้นที่ศึกษา พบว่า มีคำตอบที่หลากหลายและมีลักษณะร่วมกัน จำแนกประเด็นสำคัญของความต้องการได้ 4 ด้าน คือ 1. ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะ 2. ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่สาธารณะ 3. ด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 4. ด้านการใช้งานของกลุ่มผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ ซึ่งความต้องการทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 7 ประเภท พบว่า มีความต้องการที่มียุทธศาสตร์ซึ่งแตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

6.1 ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะ

จากแบบสอบถามความต้องการด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่อการใช้พื้นที่สาธารณะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มที่ลำดับความต้องการมากที่สุด 3 เรื่องที่มีจำนวนผู้ตอบใกล้เคียงกัน พบว่า ปรับปรุงแสงสว่างในตอนกลางคืน คิดเป็นร้อยละ 46.25 ต้องการให้มีร่มเงา ลดความร้อน คิดเป็นร้อยละ 44 และต้องการเพิ่มที่นั่งพัก คิดเป็นร้อยละ 40.75 แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้พื้นที่สาธารณะมีการใช้งานทั้งในช่วงเวลากลางวันถึงกลางคืน กล่าวคือในตอนกลางวัน ต้องการให้เพิ่มร่มเงาในพื้นที่ลานโล่งที่ร้อน ปรับเปลี่ยนวัสดุผิวพื้นที่สะท้อนความร้อน เพื่อขณะใช้งานทำกิจกรรมจะได้พักผ่อนได้นานขึ้น ช่วงเวลากลางคืนแสงสว่างไม่เพียงพอในพื้นที่สาธารณะ เช่น ลานกิจกรรม สวนสาธารณะ ทางเดินเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่ลำดับความต้องการรองลงมา 2 เรื่อง พบว่า เพิ่มที่จอดรถ คิดเป็นร้อยละ 37.75 ต้องการขยายทางเดินริมฟุตบาทในย่านสำคัญๆ คิดเป็นร้อยละ 33.75 แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มการใช้พื้นที่ทางเดินเท้ามีมากขึ้น แต่ต้องมีสถานที่จอดรถกระจายทั่วถึง เพราะมาจากปัญหาในช่วงเวลาจัดงานเทศกาลจัดกิจกรรมทางเลือก เช่น ลานย่าโม ลานหน้าศาลากลาง ลานริมคูเมืองข้างวัด พายัพ การปิดถนนบางสายในเมือง พบว่า เป็นปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอทำให้ผู้มาเที่ยวงานมักจะไปฝากจอดรถเสียค่าบริการรับฝากรถ หรือจุดจอดรถห่างไกลลำบาก

กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มที่ลำดับความต้องการลำดับท้ายๆ 3 เรื่อง พบว่า ต้องการสร้างบรรยากาศให้มีเอกลักษณ์ของเมืองเท่ากับต้องการเพิ่มขนาดพื้นที่รองรับกิจกรรมมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 26.75 ต้องการขยายพื้นที่ริมคูเมืองให้เป็นที่พักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 24 แสดงให้เห็นว่าผู้คนระลึกถึงเอกลักษณ์เมืองในอดีต สร้างสัญลักษณ์ให้เมือง และต้องการพื้นที่ใช้งานรองรับกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้ได้จริงเพิ่มขึ้น เช่น พื้นที่ริมคูเมือง ที่พักผ่อน ให้มีขนาดเพียงพอ หรือการรื้อย้ายบ้านพักข้าราชการ องค์กรต่าง ๆ ริมคูเมืองก็เป็นประเด็นเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่ริมคูเมืองมากขึ้น พบว่า จากการสัมภาษณ์สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนครราชสีมา กล่าวถึงพื้นที่ริมคูเมืองว่า ... “บริเวณคูเมืองรู้สึกว่าเป็นตอนๆ ตัดขาดกันเป็นช่วงๆ ทำให้รู้สึกวุ่นวายหลังไม่เห็นคูเมืองที่ยาวต่อเนื่องกันไปตลอด”...

(Aroonwan Laowpardee, personal communication, May 15, 2015) ดังนั้น หากต้องการเพิ่มพื้นที่ที่ริมคูเมือง มีความจำเป็นที่อาจจะต้องมีการจัดการอาคารในพื้นที่ที่ริมคูเมืองให้ย้ายออก สำหรับในเรื่อง การสร้างสัญลักษณ์ของเมือง ความเห็นของนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองนครราชสีมา กล่าวว่า ... “เช่น บริเวณหัวมุมทางเข้าเมืองที่ติดกับถนนมิตรภาพ ผู้บริหารเมืองก็คิดว่าจะเป็นสัญลักษณ์แทนประตูเมือง แต่ตนเองมองว่าเป็นส่วนเกินของเมืองไม่ได้ใช้ประโยชน์เพราะพื้นที่ขนาดเล็กเกินกว่าจะทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ตามแนวคิดเดิมที่มีดำริที่จะดำเนินการ”... (Nareumon Piyawit, personal communication, May 11, 2015) แสดงให้เห็นว่า การสร้างบรรยากาศของเมืองในแง่การสร้างสรรคสิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่ ควรสอดคล้องกับบริบทของที่ตั้งเดิม ดังนั้น การสร้างบรรยากาศของเมือง นอกจากรูปแบบทางกายภาพแล้วการสร้างสรรคกิจกรรมถุกกาละเทศะต่อสถานที่ที่มีความอ่อนไหวต่อผู้คนก็เป็นเรื่องสำคัญที่มีอาจมองข้ามไป แต่จำเป็นควรจะให้พื้นที่สาธารณะเกิดการใช้งานสำหรับทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกวัย

6.2 ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่สาธารณะ

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีนครราชสีมาคนปัจจุบัน ที่กล่าวถึง ... “พื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า ที่มีศักยภาพและมีโอกาสในการส่งเสริมหรือฟื้นฟูเพื่อนำมาใช้งานรองรับกิจกรรมของคนโคราช สามารถทำการส่งเสริมได้ 5 ประเด็นได้แก่ 1. แหล่งย่านเมืองเก่ารอบๆ คูเมืองจะต้องฟื้นฟูเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2. บริเวณสระแก้ว สระขวัญ 3. พื้นที่บางส่วนของวัดเก่าๆ ในเขตเมืองเก่า 4. บริเวณถนนบางเส้น ให้คงสภาพการใช้งานกิจกรรมหน้าร้านเพื่อสร้างบรรยากาศเอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่า 5. จัดทำระบบขนส่งสาธารณะในเมืองเก่า และให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้นโดยมีแนวคิดการปรับเปลี่ยนนั้นไม่ต้องการให้ส่งผลกระทบต่อคนเมืองที่รับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันไม่ทัน”... (Surawut Cherdchai, personal communication, September 11, 2015) นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนนักธุรกิจโคราช เห็นว่า ... “พื้นที่สาธารณะควรเน้นกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยว แหล่งการเรียนรู้พื้นที่บริเวณริมคูเมืองควรเป็นห้องสมุดประชาชน เช่นการนำตึกเก่ามาบูรณาการและเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา การนำอาคารเก่าที่ยังอยู่ดีต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางรองรับแล้วสามารถเชื่อมต่อ(connect) ไปยังจุดต่างๆ ได้ เช่น พัฒนาพื้นที่เป็นศูนย์การ

เรียนรู้โดยจัดให้เป็นพื้นที่ทำงานร่วมกันโดยให้เช่าแต่ละบริษัทมาใช้พื้นที่เดียวกัน (Co-Working space) มีสิ่งอำนวยความสะดวกจะเป็นสิ่งดึงดูดให้คนรุ่นใหม่มาพบปะทำให้เกิดเครือข่ายกลุ่มต่างๆ มากขึ้น”... (Manit Charukamnoetkanok, personal communication, June 25, 2015) จากการศึกษาพบว่า มีเรื่องที่ต้องสร้างเสริมกิจกรรมและบริการอยู่ 2 ประเด็น คือ 1. เมืองเก่าต้องเสริมกิจกรรมการใช้งานที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น เช่น การปรับปรุงพื้นที่ใช้งาน หรือการนำอาคารเก่ามาใช้ประโยชน์ใหม่เป็นแหล่งเรียนรู้ หรือศูนย์บริการพื้นที่ใช้งานเพื่อทำงานร่วมกัน หรือการอนุรักษ์อาคารเพื่อการท่องเที่ยว 2. การเชื่อมต่อแต่ละจุดเข้าได้ง่ายด้วยระบบขนส่งสาธารณะ

6.3 ด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

จากแบบคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบเรื่องแนวทางที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะ พบว่า มีคำตอบหลากหลายและมีลักษณะของคำตอบที่ร่วมกันอยู่ มี 3 ประเด็น คือ 1. การจัดการเปิด-ปิดถนน 2. บริหารจัดการแฉงลอย 3. การอนุรักษ์และการพัฒนาต้องควบคู่กัน จากผลการศึกษาพบว่า 1. ความต้องการให้มีจัดการเปิด-ปิดถนนในเขตเมืองเก่า หมายถึง การวางแผนการปิดถนนในการจัดงานประจำปี และจัดงานกิจกรรมพิเศษเฉพาะกิจ ในบางเส้นทางเพื่อลดปัญหาให้น้อยที่สุดเมื่อปิดถนนในช่วงเวลาดังกล่าว 2. ความต้องการด้านบริหารจัดการแฉงลอยหรือพื้นที่ค้าขาย หมายถึง พื้นที่ค้าขายบนพื้นที่สาธารณะทางเท้าในเขตเมืองเก่าที่อาจจะเป็นปัญหาต่อผู้ใช้ทางเท้าสัญจร ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ควรอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบให้มองเมืองเป็นองค์รวม ซึ่งมาจากผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ นักวิชาการ ผู้บริหารเมือง เพื่อระดมความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ต่อไป และ 3. การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาเมืองควบคู่กัน พบว่า ต้องสร้างความสมดุลกันระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเมืองจากการสัมภาษณ์อดีตผู้บริหารเมืองนครราชสีมา เห็นว่า ... “การฟื้นฟูเอกลักษณ์ของเมืองเก่า นครราชสีมา น่ากลับมา ควรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง เพราะเป็นการยึดโยงกับบรรพบุรุษ ว่าแนวคิดและภูมิปัญญาคนรุ่นก่อนๆ เป็นมาอย่างไร ไม่ควรทำลาย ควรรักษาไว้แต่โดยการจัดรูปแบบ ให้ระลึกถึงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ แต่บริเวณที่จะต้องการพัฒนา ก็จะต้องรื้อย้ายออกไปได้ ”... (Cherdchai Chokrattanachai, personal communication, May 22, 2015) พบว่า การ

อนุรักษ์เมืองเก่าควรทำควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองในโลกปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงการจัดพื้นที่สาธารณะบางแห่ง (ที่ของราชการ) ที่น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนเมือง ควรอย่างยิ่งจะต้องวางแผนดำเนินการรื้อย้ายเพื่อพัฒนาให้เมืองให้ดีขึ้นกว่าเดิม

6.4 ด้านการใช้งานของกลุ่มผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ

จากการสำรวจพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า นครราชสีมา ต้องการนำเสนอข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการใช้และไม่ใช้งานของพื้นที่สาธารณะของกลุ่มผู้ใช้สำหรับกลุ่มผู้ใช้ ผู้วิจัยได้แยกตามกลุ่มอาชีพได้ 6 กลุ่มคือ 1. นักเรียนนักศึกษา 2. ค้าขาย 3. เจ้าหน้าที่รัฐ 4. พนักงานเอกชน 5. รับจ้าง 6. อื่นๆ ช่วงวัยของผู้ที่เข้ามาใช้ แบ่งได้เป็น 4 ช่วงวัย คือ 0-10 ปี, 11-23 ปี, 24-39 ปี, 40-60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป จากตอบแบบการสอบถาม 400 ชุดและสำรวจการใช้พื้นที่ที่สามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมประจำและกิจกรรมพิเศษ สามารถอธิบายได้ดังนี้

6.4.1 *กิจกรรมประจำ* พบว่า กลุ่มผู้ใช้จะเลือกมาทำกิจกรรมประจำ เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ช่วงวัย 11-23 ปี โดยมาใช้พื้นที่เพื่อเดินเล่น นั่งเล่นมากที่สุด รองลงมาเพื่อใช้ออกกำลังกาย และยังพบว่า จะเลือกมาใช้เป็นประจำในช่วงเวลา 17.00-19.00 น.

6.4.2 *กิจกรรมพิเศษ* (งานเทศกาลที่จัดขึ้นโดยรัฐหรือเอกชน) หรือกิจกรรมทางเลือก พบว่า กลุ่มผู้ใช้จะเลือกมาทำร่วมกิจกรรมในช่วงเทศกาลพิเศษ คือกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในช่วงอายุ 11-23 ปี เท่า ๆ กับกลุ่มนักศึกษา ผู้ค้าขาย เจ้าหน้าที่รัฐ พนักงานเอกชน รับจ้าง ในช่วงอายุ 24 - 39 ปี มาใช้ช่วงเวลา 17.00 -19.00 น.

ข้อสังเกตจะพบว่า ในกิจกรรมประจำ ที่กลุ่มผู้ใช้ที่เป็นผู้สูงอายุ อายุ 61 ปีขึ้นไป จะมาใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อเดิน นั่งเล่นมากที่สุดในช่วงเวลา 17.00-19.00 น. เมื่อเทียบกับการมาออกกำลังกาย ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ในกิจกรรมพิเศษงานเทศกาล พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียน วัย 0-10 ปี และกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 61 ปีขึ้นไป เป็น 2 กลุ่มที่มีจำนวนน้อยมากที่มาร่วมกิจกรรมพิเศษในพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะในช่วงเวลา 21.00 - 23.00 น. ยกเว้นเป็นกลุ่มผู้ค้าขาย ก็มาใช้พื้นที่ตั้งแต่เวลา 17.00-23.00 น.

ดังนั้น กิจกรรมประจำและกิจกรรมพิเศษของพื้นที่สาธารณะรองรับการใช้งานที่แตกต่างกันจากกลุ่มผู้ใช้กิจกรรมประจำวัน พบว่า ช่วงเวลาที่มักนิยมมาใช้งานของทุกกลุ่มคือช่วง 17.00-19.00 น. ในขณะที่เป็นกิจกรรมพิเศษที่มักนิยมจัดงานคือช่วงเวลา 17.00-23.00 น. จึงเป็น

ปัจจัยหนึ่งที่กลุ่มเด็กนักเรียน ผู้สูงอายุ ถูกกันออกจากพื้นที่กิจกรรมพิเศษนี้ เพราะลักษณะกิจกรรมพิเศษจะเริ่มขึ้นในช่วงเย็นถึงค่ำ ส่วนใหญ่มักเอื้อให้เป็นพื้นที่แสดงออกของวัยรุ่นหนุ่มสาว การนัดพบปะสังสรรค์

7. แนวทางที่ส่งเสริมศักยภาพพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่านครราชสีมา

7.1 การปรับปรุงด้านสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะ

7.1.1 แนวทางการอนุรักษ์อาคารบริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) (รูปที่ 4)

- การควบคุมป้ายโฆษณาและรูปลักษณะทางกายภาพของอาคารให้สอดคล้องกันโดยรอบอนุสาวรีย์ย่าโม

วิธีการ โดยการบังคับใช้รูปแบบป้ายโฆษณาและกำหนดแนวทางการปรับปรุงอาคาร หรือ สร้างขึ้นใหม่ เพราะสิ่งปลูกสร้างต่อเติมที่ไร้ระเบียบและรูปแบบลยอยู่บนหลังคาชั้นดาดฟ้าของอาคารโดยรวมองค์ประกอบเหล่านี้และสภาพการณ์ “ทัศนอุจาด” ที่เกิดความขัดแย้งกับระบบภูมิทัศน์ที่ดี (Horayangkura, 2012, p. 14) ควรคำนึงถึงคุณค่าของภาพลักษณ์ฉากหลังและโดยรอบอนุสาวรีย์ย่าโม ได้แก่ การกำหนดรูปแบบและความสูงของอาคาร (ซึ่งจะถูกกำหนดไว้ในกฎหมายผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาฉบับล่าสุด) เดินเท้าไปให้มีโทนสีกลมกลืนในภาพรวมของบริเวณ ควรทำการฝังสายไฟใต้ดินในบางช่วงหน้าย่าโมกำหนดจุดโคมไฟส่องสว่างของอาคารและสัญลักษณ์เมือง การรื้อฟื้นโดยการสร้างแนวกำแพงเมืองให้เด่นชัดกว่าเดิมการกำหนดจุดจอดรถบัสโดยสารขนาดใหญ่ไม่ให้จอดในพื้นที่บดบังอนุสาวรีย์

- การสร้างเอกลักษณ์ของเมืองโดยให้ถนนราชดำเนินและถนนชุมพลโดยสร้างสรรค์ให้เกิดความสง่างาม ทั้งนี้ให้ชุมชนสามารถอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจได้ในพื้นที่เดิมและตอบรับกับวิถีสมัยใหม่ ระบบการคมนาคมใหม่ และคงรักษาทัศนียภาพของความเป็นย่านเก่าที่มีประวัติศาสตร์ต่อเนื่อง (Luechajarassin, 2014, p. 75)

วิธีการ โดยทำให้ถนนราชดำเนินและถนนชุมพลมีชีวิตชีวามีการใช้พื้นที่โดยรอบลานอนุสาวรีย์ย่าโม ได้แก่ การกำหนดแนวการปลูกต้นไม้สูงเท่าๆ กันตลอดแนวริมถนน เช่น ต้นตาลที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองในอดีต เพื่อเป็นการรับรู้ความพิเศษของถนน (รูปที่ 3)

- แผนที่จุดเชื่อมต่อของสัญจรกับพื้นที่สาธารณะ (รูปที่ 5)

วิธีการที่ 1. ทำแผนที่จุดเชื่อมต่อการเดินทางหลัก ด้วยทางเดินเท้าทางจักรยานและรถยนต์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ง่าย โดยส่งเสริมให้สร้างจุดหมายตา เป็นตัวช่วยในการจดจำ ได้แก่ 1. ประตูเมืองทั้ง 4 ทิศทางคือ ประตูชุมพล ประตูพลล้าน ประตูไชยณรงค์ ประตูพลแสน 2. อนุสาวรีย์ย่าโม 3. คูเมือง 4. วัด 5. บ้อมปราการ 6. หอนาฬิกา 7. อาคารศาลากลางจังหวัด 8. หลักเมือง 9. ถนน คือ ถนนราชดำเนิน ถนนชุมพล ถนนพลล้าน ถนนจอมพล ถนนประจักษ์ 10. ชุมทางเข้าตลาดไนท์ และวิธีการที่ 2. คือ การสร้างจุดหมายตา เช่น สร้างป้ายชื่อที่แสดงลักษณะเฉพาะให้กับถนนแต่ละสาย สิ่งประดับอาคาร ไฟส่องสว่าง ประดับที่ชุมทางเข้าวัด ประตูกำแพงเมือง จุดพักจะเป็นที่รวมกิจกรรมย่อยขนาดเล็กเพื่อเป็นที่นั่งพักไม่เกิน 5 คน จุดจอดจักรยานไม่เกิน 5 คัน และเสนอให้พื้นที่จอดรถยนต์แต่ละจุดกระจายให้ทั่วถึง เช่น ลานวัด ลานหน้าศาลากลาง ลานจุดรถคลังพลาซ่าและถนนยมราช บางช่วง เพราะต้องการลดการจอดรถยนต์บนถนนพลแสนที่เสียบรรยากาศของริมคูเมือง

7.2 การสร้างเสริมกิจกรรมและบริการในพื้นที่สาธารณะ

ได้แก่ 1. กรณีกิจกรรมประจำปี เช่น งานประเพณีแห่เทียน งานย่าโม งานสงกรานต์ ควรสร้างการเข้าถึงได้ด้วยบริการระบบขนส่งสาธารณะ บริการจักรยานให้เช่าเดินทางไปยังสถานท่องเที่ยวในเมืองเก่า 2. กรณีกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ควรเสริมจำนวนสิ่งบริการดึงดูดคนเมือง ได้แก่ บริการเครื่องเล่นออกกำลังกายในสวนริมนคูเมือง ในลานวัด 3. กรณีกิจกรรมทางเลือกที่มีแนวทางเสนอแนะเพิ่มขึ้นมาใหม่ ได้แก่ การสร้างพื้นที่รองรับการทำงานประชุม การนั่งเล่นในพื้นที่เดียวกัน

- แผนที่เส้นทางรถบริการขนส่งสาธารณะและเส้นทางจักรยานสาธารณะ (รูปที่ 6)

วิธีการ การวางแผนการเดินทางสาธารณะได้แก่ รถสองแถวประจำทาง รถรางในอนาคต โดยเส้นทางรถประจำทางหรือรถราง จะวิ่งบริการในบล็อกจากเขตในเมืองเก่าที่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่สาธารณะทุกแห่งได้ ซึ่งได้ยึดถือเส้นทางที่ใช้สัญจรเป็นเส้นทางประจำที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นหลัก ส่วนเส้นทางจักรยาน ซึ่งได้เสนอแนวเส้นทางจักรยานให้วิ่งในเขตเชื่อมกับบรรยากาศถนนริมนคูเมืองรอบนอกที่เชื่อมถึงกันทั้งหมดรอบเขตเมืองเก่า โดยมีจุดจอดรถจักรยานให้บริการเช่าแบบเก็บเงินหยอดเหรียญไว้ 10 จุดกระจายในเขตเมืองเก่า

รูปที่ 6 แผนที่เส้นทางจุดบริการสาธารณะในพื้นที่สาธารณะ (Map the route of public service points in public space.)

ที่มา: ผู้วิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 7 แผนที่พื้นที่ออกกำลังกายและจุดบริการเครือข่ายเมือง (Map fitness area and network city service points.)

- การเสนอตำแหน่งสถานที่ออกกำลังกายและตำแหน่งที่ติดตั้งที่นั่งเพิ่มและการสร้างพื้นที่จตุรรวมกิจกรรมเครือข่ายเมือง (รูปที่ 7)

วิธีการ เสนอว่าควรใช้ศักยภาพของคูเมืองและสระน้ำของเมืองเก่าเพื่อให้สามารถมองเห็นจากภายนอกได้ รู้สึกอยากเข้าไปใช้งาน มีความปลอดภัย โดยจัดบริการพื้นที่ส่วนออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจได้ 17 แห่ง และการสร้างพื้นที่จตุรรวมกิจกรรมเครือข่ายเมือง ได้แก่ จุด A. ห้องสมุดประชาชนให้เป็นพื้นที่จตุรรวมกิจกรรมเครือข่าย โดยแบ่งเป็นพื้นที่ให้เข้าทำงาน (Co-working space) และพื้นที่ประชุมประชาสังคม (meeting) จุด B. พื้นที่บ้านชุมชน (กำลังดำเนินการปรับปรุง) ควรมีส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมเครือข่าย มีบริการสาธารณะ WIFI นั่งดื่มกาแฟ ชาวสารประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ จุด C. บริเวณพื้นที่โรงสูบน้ำ บริเวณประตูน้ำปรับให้เป็นอาคารบริการสาธารณะเครือข่ายสังคมและจุดบริการนักท่องเที่ยว อาจจะให้เช่าและดำเนินการโดยเอกชนแบบไม่แสวงหากำไร จุด D. เป็นลานประชาสังคมหน้าห้างได้ฟ้า ควรสนับสนุนเป็นลานประชุมเสาวนา จุด E. เป็นศาลาประชาคมวัดบึง สำหรับประชุมเครือข่ายชุมชนแนวคิดในการจัดทำเครือข่ายทางสังคมเพื่อจัดการให้เมืองเก่ามีชีวิต จุด F. ที่ทำการกรมการสถาปนิกอีสานฯ ตั้งอยู่บนถนนมหาดไทย เป็นอาคารทำการของสถาปนิกให้ใช้พื้นที่ทำงาน โดยแบ่งพื้นที่ให้สถาปนิกรุ่นใหม่มาใช้พื้นที่ทำงาน พบปะลูกค้า และให้บริการคำปรึกษา

7.3 การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ได้แก่ 1. การจัดจราจรปิด-เปิดเส้นทางสัญจรในเขตเมืองเก่าช่วงเวลาที่มึงานเทศกาล โดยการสำรวจเส้นทางที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมสองข้างทางถนนน้อยที่สุด และการกำหนดให้เส้นทางสัญจรผ่านหรือจุดจอดรถใกล้พื้นที่สาธารณะที่ต้องการส่งเสริมให้คนมาใช้มากขึ้น 2. การจัดการจุดค้าขายหาบเร่แผงลอย พื้นที่หน้าร้านบนพื้นที่สาธารณะ

7.3.1 แนวทางการวางแผนบริหารจัดการการปิด-เปิดถนนในเมืองเก่าต่อการใช้งานในพื้นที่สาธารณะ (รูปที่ 8)

- การปิดถนนพลแสนในเมืองเก่าสำหรับใช้เป็นพื้นที่ที่จัดกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ (รูปที่ 9)

วิธีการ จากการสำรวจเส้นทางสัญจรที่เข้ามายังพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า พบว่า เส้นทางถนนพลแสนเป็นเส้นทางคนที่ยิยมใช้เพื่อมาทำกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะริมคูเมืองด้านทิศเหนือ ก็หมายความว่าพื้นที่บริเวณนี้มีศักยภาพสูงที่สุดที่เหมาะสมสำหรับใช้จัดงานโดยการปิดถนนคนเดิน (ถ.พลแสน) เพื่อจัดกิจกรรมและเชื่อมต่อกับพื้นที่ริมคูเมืองด้วย ซึ่งมีประเด็นที่จะดำเนินการ 3 เรื่องคือ 1. ลักษณะกิจกรรม 2. ระยะเวลาของพื้นที่ถนนที่ใช้จัดงาน 3. ช่วงเวลา จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ เรื่องที่ 1. ลักษณะกิจกรรมที่จะปิดถนนต้องเป็นกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมทางเลือกที่ไม่ซ้ำซ้อนกับกิจกรรมประจำปีของทางเทศบาลจัดอยู่แล้ว ตัวอย่างกิจกรรมคือ ปิดถนนตลาด

ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 8 แผนที่การปิดถนนทำกิจกรรมในเมืองเก่าพื้นที่สาธารณะ
(Map the street closures for activities in the Old district of Nakhon Ratchasima city.)

นักคนเดิน ปิดถนนแสดงผลงานศิลปะ (street art) และ วัฒนธรรมร่วมสมัย ปิดถนนเทศกาลหนังสือมือสองและของเก่าเล่าเรื่อง ปิดถนนเทศกาลอาหารโคราช เป็นต้น เรื่องที่ 2 ควรปิดถนนตั้งแต่หัวถนนพลแสนติดวัดพายัพ ทางทิศตะวันตก จนกระทั่งไปถึงหัวมุมถนนพลล้านทิศ ตะวันออก โดยเปิดเส้นทางให้รถสัญจรได้เฉพาะประตูพลแสนเท่านั้น โดยอาศัยจุดจอดรถบริเวณริมถนนยมราช และริมถนนพลล้านเป็นหลัก แต่ต้องให้มีการเดินรถได้ด้วย เรื่องที่ 3 ช่วงเวลาที่จัดน่าจะเป็นช่วงเวลาเย็นตั้งแต่ 18.00-21.00 น. ในทุกวันอาทิตย์ของแต่ละช่วงกิจกรรม ในบางกิจกรรมอาจจะจำเป็นต้องเริ่มจัดให้ปิดถนนได้ตั้งแต่ช่วง 13.00 น. จนคำก็ขึ้นอยู่กับลักษณะกิจกรรมบางประเภท ดังนั้นจำเป็นจะต้องทำปฏิทินกิจกรรมบนถนนพลแสนในแต่ละเดือนรอบปีให้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่จัดอยู่เป็นประจำของทางเทศบาลและจังหวัด ในปัจจุบันพบว่ามีการรณรงค์ให้เห็นถึงคุณค่าของถนนจอมพลให้เป็นถนนประวัติศาสตร์ของเมืองเก่า ซึ่งมีการปิดถนนจอมพลบางช่วงสั้นๆ (ตั้งแต่หลังย่าโมถึงแยกถนนจักรี) เพื่อจัดงานตรุษจีนในปี พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมาซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ในการใช้ถนนเป็นพื้นที่สาธารณะแก่ชาวเมือง มาทำกิจกรรมออกร้านอาหารอร่อยมีชื่อเสียง ถ่ายรูปกับหน้าร้านเก่าในอดีต 2 ฝั่งถนน เป็นการสร้างบรรยากาศเก่าๆ ของโคราช กลับคืนมามีชีวิตชีวาให้คนรุ่นหลังได้สัมผัส ซึ่งนับได้ว่าประสบความสำเร็จ แต่พบว่ายังถือว่าเป็นช่วงถนนที่ระยะสั้นเกินไปไม่สามารถเชื่อมต่อกับย่านเก่าแก่ในย่าน

อื่น ๆ บนถนนสายนี้ได้และเชื่อมกับพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่า เช่น ควรเชื่อมไปถึงย่านตลาดไนท์ฟลาซ่า ตลาดไนท์บูธ เพื่อปลูกกิจกรรมค้าขาย อาหาร สินค้าให้ต่อเดินเชื่อมต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กัน

- การปิดถนนราชดำเนินในเมืองเก่าสำหรับใช้เป็นพื้นที่ที่จัดงานเทศกาลวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมืองโคราช

ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 9 การปิดถนนพลแสนจัดงาน KORAT STREET-ART และงานปิดถนนราชดำเนินจัดงานแห่เทียนและสงกรานต์ (Pollasan street closures for Korat Street-Art and Ratchadannoen street closures for Candle parade and Songkham festival.)

วิธีการ ถนนราชดำเนิน เป็นเส้นทางหนึ่งที่มีศักยภาพที่น่าจะมีการปิดเพื่อกิจกรรมประจำปี เช่น งานแห่เทียนพรรษาจัดช่วงเดือนกรกฎาคม งานยาโมจัดช่วงเดือนมีนาคม งานสงกรานต์จัดช่วงเดือนเมษายน งานปีใหม่จัดช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม เป็นต้น แต่จะไม่ควรปิดถนนชุมพลเพราะจากผลสำรวจผู้ใช้รถนิยมเดินทางเข้ามาในเมืองเก่าโดยใช้ถนนชุมพลเป็นเส้นทางหลัก และด้วยถนนราชดำเนินเป็นถนนประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าในอดีตเป็นถนนที่ผ่านด้านหน้าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จึงทำหน้าที่เป็นถนนต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองได้ อีกทั้งยังมีลานพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ที่วางขนานกับถนน ควรปิดถนนในช่วงจัดงานแห่เทียนพรรษา งานยาโม งานสงกรานต์ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องทำความเข้าใจกับร้านค้าที่อยู่ริมถนนราชดำเนิน ให้เห็นถึงคุณค่าของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นบนถนนราชดำเนิน และผู้คนที่มาเดินชมงานจะเดินทางมาจับจ่ายใช้สอยบนถนนราชดำเนินไปด้วยได้ประโยชน์ทั้งเจ้าของกิจการและผู้ในพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้ จะต้องกำหนดจุดระบายรถตั้งแต่ก่อนเข้าเขตถนนราชดำเนินไปเส้นทางอื่นๆ ต้องกำหนดจุดจอดรถ เช่น ที่จอดรถหน้าศาลากลาง ที่จอดรถเอกชนหน้าตลาดแม่กิมเฮง ที่จอดรถลานวัดสะแก ที่จอดรถคลังปลาฆ่าใหม่ เป็นต้น เพื่อต้องการให้คนมาใช้ถนนราชดำเนินโดยการเดินเท้า ทางเทศบาลควรประชาสัมพันธ์เส้นทางเลี่ยง หรือเส้นทางจุดจอดรถแก่นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

7.3.2 แนวทางการวางแผนการจัดการพื้นที่เพื่อการค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ

วิธีการ การดำเนินการแผงค้าขายบนพื้นที่สาธารณะของเมืองที่เป็นทางเท้าหายไป จำเป็นต้องมีการพัฒนามิติทางสุนทรียภาพให้กับเมืองด้วยการจัดระเบียบพื้นที่ทางเท้าใหม่ (Horayangkura, 2012, p. 19) ควรดำเนินการตามนโยบายและระเบียบปฏิบัติของทางเทศบาลได้กำหนดไว้เป็นหลักสำคัญ แต่ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมควรจัดการให้พื้นที่สาธารณะที่เป็นทางเดินเท้าบนฟุตบาทมีขนาดที่เพียงพอ ทั้งระยะความกว้างและความสูง ร้านค้าหรือหาบเร่ควรเคารพการเดินเท้าของคนเมือง โดยเสนอให้มีราวรั้วกันโปร่งแสงขอบเขตของทางเดินเท้าบนทางเท้ากับถนน และกำหนดจุดห้ามตั้งวางสินค้าบางเส้นทาง บางพื้นที่โดยเฉพาะย่านหน้ายาโมเป็นสถานที่ค้าขายที่หนาแน่นและไม่เป็นระเบียบ ได้แก่ บริเวณทางเท้าด้านหน้าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี บริเวณจุดขึ้นลงรถโดยสารสองแถวบริเวณถนนราชดำเนิน จำเป็นต้องการ

ออกแบบทางเท้าบริเวณนี้และจุดค้าขายขึ้นใหม่ทั้งนี้เพื่อให้มีความสวยงามและกลมกลืนกับพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง การวางแผนเรื่องแผงค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ (ทางเท้า) นับว่าเป็นปัญหาของการใช้งานของคนเมืองในประเทศไทยก็ว่าได้ ในกรณีของเมืองเก่านครราชสีมา มีเหตุผลในการจำเป็นต้องแก้ไขปัญหามาเพื่อส่งเสริมให้พ่อค้าแม่ค้าตระหนักถึงสุนทรียภาพของเมืองที่ต้องสวยงาม โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบของรัฐต้องวางแผนร่วมกัน ได้แก่

1. กั้นส่วนทางเดินเท้ากับส่วนค้าขายชัดเจน
2. การจำกัดพื้นที่ค้าขายไม่ล้ำเขตแนวถนน และกำหนดพื้นที่เขตอนุญาตค้าขาย หรือการค้าขายเป็นลักษณะเคลื่อนที่ได้ ที่ไม่วางสินค้าอยู่กับที่อย่างถาวร
3. การจัดลำดับความสำคัญของถนนที่เป็นพื้นที่ค้าขายซึ่งจะส่งผลต่อเอกลักษณ์โดยรวมของเมืองเก่า จากการสำรวจความหนาแน่นมากที่สุดอยู่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์สุรนารี รองลงมาทางทิศตะวันออก จึงสามารถจัดลำดับเพื่อเร่งดำเนินการจากมากไปน้อย พบว่า ถ.ราชดำเนิน ถ.ชุมพล ถ.จอมพล ถ.มหาดไทย ถ.ยมราช ถ.อภัยวงศ์ ถ.พลล้าน ซึ่งควรปรับพื้นที่ทางเท้า จากสิ่งบดบังมุมมอง เช่น รั้ว รั้วกัน กั้นเสาบังแดด โดยให้มีการเปิดหน้าร้านค้าให้ผู้คนเดินได้อย่างดี และ เห็นกิจกรรมบนทางเท้า จะทำให้เมืองมีชีวิตชีวา
4. การปรับปรุงพื้นที่หน้าร้านค้าให้ทำเป็นกระจกใสที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก จะช่วยสร้างบรรยากาศของเมืองและพื้นที่ทางเดินเท้าเกิดการเชื่อมต่อของสายตาสเนอแนะว่าอย่าวางสินค้า จอดรถจักรยานยนต์ ป้ายโฆษณาวางบังหน้าร้านเกิน 50% โดยต้องเปิดพื้นที่หน้าร้านของตนเองและสร้างพื้นที่ให้มีมุมนั่งพัก ยืนฟังสามารถนั่งบนพื้นทางเท้าได้ ในบางครั้งบางคราว จะเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดกิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะขึ้น ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ผู้คนมาพบปะ เดินเล่น เฝ้ามองกันและกันได้ โดยเฉพาะบริเวณหัวมุมของทางเท้า หัวมุมสี่แยก

8. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

พื้นที่สาธารณะมีความสำคัญต่อทุกท้องถิ่นทั้งเมืองใหญ่และเมืองเล็กของสังคมไทยเพราะรัฐจะสร้างสรรคให้เกิดขึ้นหรือเอื้อให้มีการใช้พื้นที่สำหรับประชาชนได้ทำกิจกรรมได้มากขึ้นหรือประชาชนสามารถใช้สิทธิในการแสดงออกในแบบวิถีที่จะเป็นผู้นำหรือเป็นผู้ตาม ดังที่ได้

กำหนดไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2559 ในหมวด 5 หน้าแรกของรัฐ มาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและ ของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่ เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย (Constitution Drafting Commission, 2016) ถือเป็น การส่งสัญญาณไปยังหน่วยงาน ของรัฐ ที่ถึงเวลาแล้วที่ควรจะคืนพื้นที่สาธารณะให้กับ ประชาชนได้ใช้ประโยชน์นับแต่บัดนี้ไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่สนับสนุนทุนวิจัยประเภททุนส่งเสริมนักวิจัยรุ่นใหม่ ในปี พ.ศ. 2557 สัญญาเลขที่ TRG5780176 ชื่อโครงการ วิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขต เมืองเก่านครราชสีมา และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ ชาติานิติ นักวิจัยที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำ แก่ผู้วิจัยตลอดมา

References

- Boonthum, D. (Ed.) & Rungshang, Rungshang, S. P. (Trans.). (2013). *Life between buildings. Using public space by Jan Gehl*. Bangkok: Li-Zenn Publishing.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2013). *Public places urban spaces*. Oxford: Elsevier.
- Constitution Drafting Commission. (2016). *Draftconstitution*. Retrieved April 30, 2016, from http://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/more_news.php?cid=61.
- Horayangkura, V. (2012). Creating a livable urban environment: Unseen problems and possible solutions. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 8(2), 14-19.
- Luechajarassin, P. (2014). The study of the design process for development and conservation of China town district: A case study of Weangnakonkasem community. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 11(2), 73-81.
- Nakhon Ratchasima City Municipal. (2005). *The seventy years old Korat*. Nakhon Ratchasima: N.P.
- Oranratmanee, R. (2012). *Full research report the use of public space for walking street in a form of flea market in Thai urban cities*. Bangkok, Thailand: Grant from The Thailand Research Fund (TRF).
- Oranratmanee, R. (2014). The ideas of public space: Between west and east. In Suwastsharapinun, S. (Ed.). *Towards architectural theories: Public space social space*. Chiang Mai, Thailand: Chiang Mai University Press, 33-47.
- Piromruen, S. (2014). Searching for theory in planning and designing of square and plaza. *Najua Journal*, 28, 325-326.
- Tansuklanun, P. & Phetcharanond, M. (2007). *Full research report A search for vital public space: the Urban life of Khon Kaen*. Khon Kaen, Thailand: Grant from the Faculty of Architecture Khon Kaen University.
- Zucker, P. (1959). *Town and square from the agora to the village green*. Minnesota: Columbia University Press.